БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

Буряад-Монголой ҮНЭН

КПСС-эй Бурят-Монголой обкомой, БМАССР-эй Верховно Соведэй, КПСС-эй Улан-Удын горкомой орган.

№ 293 (8513) | 1957 оной декабриин 15, воскресени | Сэн 20 мүнгэн

МҮНӨӨДЭР

1957 ДЕКАБРИИН 1957

15

ВОСКРЕСЕНИ

Арадай судьянар болон арадай заседательнүүдые һунгаха удэр

МҮНӨӨДЭРЭЙ НОМЕРТО:

Арадай сүүдэй һунгалтада бүгэдөөрөө хабаадая!

Ороноймнай ажалшад, тэрэ тоодо манай республикыншье ажалшад СССР-эй Верховно Соведэй Хандалга, коммунистическэ, хүдэлмэришэнэй партинуудай түлөөлэгшэнэрэй Зүблөөнүүдэй Деклараци, эб найрамдалай Манифестые угаа ехэ баяртайгаар угтаад, коммунизм байгуулха хэрэгтэ шэнэ амжалта туйлахын түлөө тэмсэжэ байна. Эгээл иимэ ехэ политическэ, ажахын дэбжэлтын оршон байдалда мүнөө жэлдэ сүүдэй һунгалта боложо байна.

Хото, хүдөө нютагуудтахи һунгуулиин участогууд гоё һайханаар шэмэглэгдэнхэй. Хаана хаанагүй уряа лозунгнууд, улаан тугууд намилзана. «Орожо хайрлагты!» гэһэн уряанууд декабриин жабарта даллан, олониитые дуудана. Мүнөөдэр СССР-эй гражданинууд һунгаха ба һунгагдаха үргэн эрхэеэ үшөө дахин бэелүүлхэнь.

Советскэ сүүд болбол үнэхөөрөө бодото арадай сүүд мүн. Агуусхэ Октябриин социалистическэ революци мүлжэгшэ, баян ангинуудай интересые хамгаалдаг, нюур сахин билдагуушалдаг буржуазна сүүдые үгы хээд, шэнэ, советскэ бодото арадай сүүд бии болгоһон байна. В. И. Ленин иигэжэ бэшээ һэн: «Өөһэдынгөө эзэрхэлгые һөөргэнь дахин һэргээхэ гү, али үлэмжэ булюу эрхэеэ аршалха гэжэ, тэрэ булюу эрхынгээ багаханшье хубиие элдэб эсын мэхэ гохоор, нюуса далдаар гэдэргэнь тэхэрюүлхэ гэжэ оролдоһон мүлжэгшэдтэй тэмсэхын тулада шэнэ сүүд хэрэгтэй болоһон юм. Гадна, советскэ эмхи зургаануудай байгуулагдадаг ёһоор — тиимээр бодото дээрээ эмхидхэгдэһэн байгаа һаань, сүүдтэ ондоошье, бүри шухала зорилго даалгагдана. Энэнь ажалшадай гурим журамые шангаар бэелүүлхэ ябадал хангаха зорилго... улад зониие ажалай журамтайгаар хүмүүжүүлхэ угаа ехэ зорилго болоно... (Зохёол, 4-дэхи хэблэл, том 27, нюур 191).

Советскэ сүүд эгээн демократическа гуримаар һунгагдадаг. Энэнь ямар удхатайб гэбэл, манай сүүд СССР-эй бүхы гражданинуудаар нюусаар һунгагдахын хажуугаар гражданска эрхэеэ (үмөөрэгшые абаха, оршуулга хүүлхэ, түрэл хэлэн дээрээ гэхэ мэтэ) бүримүһэн бэелүүлдэг юм.

Гүрэнэй ба арад ниитын интересүүдые хамгаалдаг сүүдүүдтэ арад зомнай эрхим хүбүүд, басагадаа һунгадаг байна. Сүүд тухай Хуулиин манай орон дотор бүримүһэн бэелүүлжэ байһанайнь эли тодо жэшээе манайшье республикын байдал дээрэһээ хаража болоно.

Манай республика дотор 35 арадай судья, 2500 гаран арадай заседатель улад зоноор һунгагдаад ажаллажа байдаг. Арадай судьянарай дунда коммунистнууд ба комсомолшууд, эрэшүүл ба эхэнэрнүүд, элдэб үндэһэ яһатан, элдэб зэргын эрдэмтэй хүнүүд бии юм. Хүдэлмэришэд, колхознигууд, инженернүүд, технигүүд, эмшэд, багшанар, хүдөө ажахын мэргэжэлтэд, культурын, искусствын, хүдэлмэрилэгшэд арадай заседательнуудаар һунгагдадаг юм. Тэдэнэр бултадаа арад зоной үндэр дээдэ этигэл найдабарида хүртэһэн эрхим түлөөлэгшэдынь мүн юм. Мүнөө арадай судьянарта ба заседательнуудта кандидадуудаар дэбжүүлэгдээд байһан хүнүүдэй дунда хүдэлмэришэн ангиин, колхозно таряашадай, советскэ интеллигенциин эрхим түлөөлэгшэнэр бии. Тэдэнэй тоодо Кударын аймагай Ранжуровай нэрэмжэтэ колхозой барилгашан Г. О. Очиров, Түгнын ГРП-гэй геолог В. Н. Корягин, Зэдын аймагай Кировэй нэрэмжэтэ колхозой түрүү һаалишан Шойжод Данзанова, Сэлэнгын аймагай Жаргалантын долоон жэлэй һургуулиин директор Е. Ц. Бадмажапова, Улан-Удын сэмбын фабрикын модошо дархан Г. Е. Клементьев, Темлюйн цементын заводой слесарьнуудай бригадир Н. П. Качин болон бусад нүхэд оролсоно.

Мүнөө үедэ, хойшо хойшодоошье советскэ сүүдэй үүргэнь тон ехэ болоод байна. Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин 20-дохи съезд болбол гүрэнэй аппарадай ямаршье һаа участогтань хуули ёһые эбдэхэ, гражданинуудай эрхые хаһаха ябадал гарабал, тэрээниие эрид шангаар хэһээжэ, эрхэтэнэй бүрин эрхэ мэдэлые хамгаалжа, социалистическэ хуули ёһые дам саашадань бэхижүүлгэдэ анхаралаа улам ехээр табидаг болохыень партийна ба гүрэнэй аппарадые уялгалһан байгаа.

Социализмһаа коммунизмда шата дамжан орожо байгаа мүнөө үедэ манай обществын гражданинуудые коммунизмын үзэлөөр: Эхэ орондоо хэзээдэ үнэн сэхэ байха, советскэ гүнзэгы патриотизмын үзэлөөр, социалистическэ зөөридэ, ажал хүдэлмэридэ үнэн сэхээр хандаха үзэлөөр, ниитын ба гэр бүлынгөө уялгада зохид һайнаар хандаха үзэлөөр хүмүүжүүлхэ гээшэ арадай сүүдэй арюун уялгань болоно. Мүнөө һунгагдахаяа байгааша сүүдэй состав энэ нангин уялгаяа нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэхэнь лабтай.

Арадай сүүдтэ һунгалта миил гражданска эрхэеэ дүүргэһэн ябадал бэшэ, тэрэ хадаа манай обществын гэшүүдэй ушар ёһо гүнзэгыгөөр мэдэжэ байһанайнь, тэдэнэй морально-политическэ агуусхэ нэгэдэлэйнь эли тодо үльгэр жэшээ мүн.

Республикын ажалшад мүнөөдэр Эхэ орондоо үнэн сэхэ байһанаа, Коммунистическэ партиие тойрон улам нягтаар жагсаад, коммунизм байгуулалтын хэрэгтэ шэнэ илалта туйлахаар бэлэн байһанаа үшөө дахин гэршэлэн харуулхань лабтай.

Нүхэд һунгагшад! Мүнөөдэр һунгуулиин участогуудта бүгэдөөрөө ошожо, арадай судьянарта ба заседательнуудта кандидадуудай—Эхэ оронойнгоо үнэн хүбүүд ба басагадай түлөө дуугаа үгэе!

Бумбэрсэг дэлхэйе тойрогшо хэмэл одоной ябаса тухай

Декабриин 14-нэй үглөөнэй 6 часта хоёрдохи хэмэл одон газар дэлхэйе 573 дахин тойробо. Харин түрүүн табигдаһан хэмэл одон газар дэлхэйе 1068 дахин тойроод ябана. Сэлмэг үдэр хоёрдохи хэмэл одые наранай гарахын урда тээ хойто широтагай 15 градусһаа 41 градус хүрэтэр, наранай ороһоной хойно урда широтагай 0 градусһаа 15 градус хүрэтэр зайда миин нюдөөрөө хаража болохо.

(ТАСС).

СОВЕТСКЭ СОЦИАЛИСТИЧЕСКЭ РЕСПУБЛИКАНУУДАЙ СОЮЗАЙ ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМДЭ, СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИСТИЧЕСКЭ ПАРТИИН ЦЕНТРАЛЬНА КОМИТЕДТЭ

50 жэлэйнгээ ойдо советскэ профсоюзууд Ленинэй орденоор шагнагдаа. Энэ шагналые барюулгада зорюулагдаһан профессиональна союзуудай бүхэсоюзна Центральна Соведэй баярай Пленум профсоюзуудай бүхы гэшүүдэй, манай агуусхэ Эхэ ороной хүдэлмэришэд ба албахаагшадай үмэнэһөө энэ үндэр шагналайнь түлөө СССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ, Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин Центральна Комитедтэ үнэн зүрхэнэй баяр баясхалангаа мэдүүлнэ.

Профсоюзуудые Ленинэй орденоор шагнаһан ушарые манай ороной ажалшад тон ехэ баяр баясхалантайгаар, сэдьхэлээ ханан угтаба. Хүдэлмэришэн ангиин эгээл ехэ, ниитэ организациин — профессиональна союзуудай саашадаа хүгжэхэ, бэхижэхэ, коммунистическэ байгуулалтада тэдэнэй үүргые дээшэлүүлхэ хэрэгтэ Коммунистическэ партиин анхарал оролдолгоёо гаргажа байдагынь элитээр харагдана.

Советскэ профсоюзуудай бүхы хүдэлмэри Коммунистическэ партиин ажал-ябуулгатай, хүдэлмэришэн ангиин аша туһын тулада ажалшадай жаргалтай байдалай түлөө тэрэнэй баатаршалгын тэмсэлтэй таһаршагүй холбоотой.

Советскэ Союзай ажалшадай алдарта, дайшалхы авангард—Коммунистическэ партиин хүтэлбэри доро оронойнгоо экономическа хүсэ шадал болон культурые саг үргэлжэ хүгжөөхэ хэрэгтэ советскэ профсоюзууд ехэхэн туһа нэмэри хээ.

СССР-эй Верховно Соведэй ойн баярай сесси дээрэ нүхэр Н. С. Хрущевой элидхэл соо табигдаһан, Коммунистическэ байгуулалтын агуусхэ зорилгонуудые профсоюзууд, манай ороной бүхы ажалшад ехэ дэбжэлтэтэйгээр угтаба.

Эдэ зорилгонуудые гүйсэдөөр бэелүүлхын тулада үйлэдбэриингөө түсэбые дүүргэхын, үлүүлэн дүүргэхын түлөө, социалистическэ мүрысөө бүри эдэбхитэйгээр дэлгэрүүлхын, үйлэдбэриин новаторнуудай дүй дүршэлые дэлгэрүүлхын, коммунизм байгуулгада шэнэ илалтануудые туйлаха гол арга нүхэсэл бологшо ажалай бүтээсые саашадань бүхы хэмжээгээр дээшэлүүлхын түлөө советскэ профессиональна союзууд бүхы оролдолгоёо гаргаха гэжэ ВЦСПС-эй Пленум СССР-эй Верховно Соведые, КПСС-эй Центральна Комитедые найдуулна.

КПСС-эй XX съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүдые бэелүүлгэдэ ажалшадые элсүүлэн, советскэ профсоюзууд ниитэ зоной дунда эмхидхэлэй, хүмүүжүүлгын хүдэлмэриие бүри эдэбхитэйгээр ябуулха, профсоюзай гэшүүдэй зохёон байгуулхы эдэбхиень бүхы хэмжээгээр хүгжөөхын түлөө оролдохо байна. Профсоюзай гэшүүдэй зохёон байгуулхы эдэбхи хадаа профсоюзна хүдэлмэриин саашадаа хүгжэхэ эшэ үндэһэниинь болоно. Советскэ профсоюзууд үйлэдбэриие хүтэлбэрилгэдэ хүдэлмэришэд, албахаагшадые бүри үргэнөөр хабаадуулдаг болохо, өөһэдынгөө бүхы организацинуудай хүдэлмэриие һайжаруулха, зонтой холбоо барисаагаа улам бэхижүүлхэ байна.

Профсоюзуудые Коммунистическэ парти пролетарска интернационализмын үзэл бодолтойгоор хододоо хүмүүжүүлдэг байһан, мүнөөшье хүмүүжүүлдэг байна. Коммунистическэ, хүдэлмэришэнэй партинуудай түлөөлэгшэнэрэй зүблөөн дээрэ баталан абтаһан Декларациие, эб найрамдалай Манифестые хүтэлбэри болгон, советскэ профсоюзууд бүхы оронуудай ажалшадтай Советскэ Союзай хүдэлмэришэн ангиин хани ёһоной, интернациональна холбоо барисааень бүри үргэдхэхын, эб найрамдалай, демократиин, социализмын түлөө тэмсэлэй хүдэлмэришэн ангиин уласхоорондын холбоо барисаае бүри бэхижүүлхын тулада саашадаашье тэмсэхэ юм.

Советскэ профсоюзууд түрэл Коммунистическэ партияа, тэрэнэй Ленинскэ Центральна Комитедые тойрон бүри нягтаар жагсаха, ороноо саашадань бүри хүсэн түгэлдэр болгохын, хүгжөөхын түлөө, советскэ арадай ажана һайн байдалые бүри дээшэлүүлхын, манай орон дотор коммунистическэ общество байгуулхын түлөө тэмсэлээ бүри шангадхаха байна.

Советскэ арадай бүхы илалтануудые зоригжуулагша ба эмхидхэгшэ агуусхэ Коммунистическэ парти мандаха болтогой!

Коммунизм байгуулжа байгаа совет арад мандаха болтогой!

Манай агуусхэ орон—Советскэ Социалистическэ Республикануудай Союз мандаха болтогой!

ВЦСПС-эй баярай пленум дээрэ советскэ профсоюзуудта Ленинэй орден барюулагдаба

50 жэлэйнгээ ойн гүйсэдхэдэ, мүн социалистическэ байгуулалтын хэрэгтэ гайхамшагта аша габьяатай байһанайнгаа түлөө советскэ профсоюзууд манай ороной эгээн дээдэ шагналаар — Ленинэй орденоор шагнагдаба. СССР-эй орденууд болон медальнуудаар профсоюзуудай олон эдэбхитэд, профсоюзна хүдэлмэришэд шагнагдаа.

Декабриин 13-да Москвада Союзуудай байшан соо СССР-эй профессиональна союзуудта Ленинэй орден барюулгада зорюулагдаһан ВЦСПС-эй баярай Пленум болобо. Президиумдэ нүхэд Н. И. Беляевай, Л. И. Брежневэй, Н. А. Булганинай, К. Е. Ворошиловай, А. И. Микоянай, М. Г. Первухинай, М. А. Сусловай, П. Н. Поспеловэй, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй гэшүүдэй, ВЦСПС-эй Президиумэй гэшүүдэй, ороной профсоюзна организацинуудай түлөөлэгшэнэрэй гаража ерэхэдэ, Пленумдэ хабаадагшад альга ташалгаар угтаба.

Пленумые ВЦСПС-эй түрүүлэгшэ В. В. Гришин нээгээ. СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй секретарь М. П. Георгадзедэ үгэ үгтэнэ. СССР-эй профсоюзуудые Ленинэй орденоор шагнаха тухай Указ нүхэр Георгадзе уншаа.

Шагнал барюулгын баясхаланта саг болобо. Президиумэй столдо улаан тугтаяа В. В. Гришин толгойлогшотой профсоюзуудай түлөөлэгшэд дүтэлжэ ерэнэ. СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ К. Е. Ворошилов орден барюулба. Үндэр дээдэ шагнал — Ленинэй орден профсоюзуудай Улаан тугта зүүгдэнэ. Зал соо альга ташалган удаан саг соо замханагүй.

Нүхэр К. Е. Ворошилов үгэ хэлэжэ, социалистическэ байгуулалтын хэрэгтэ профсоюзуудай айхабтар ехэ үүргэтэй байһаниие тэмдэглэхэ зуураа, Пленумдэ хабаадагшадые, тэдэнээр дамжуулан профсоюзна олон миллион эдэбхитэдые, профсоюзна бүхы хүдэлмэрилэгшэдые үндэр дээдэ шагнал абаһантайнь дашарамдуулан амаршалба.

Баярай Пленумдэ хабаадалсаһан олон хүн үгэ хэлэжэ, иимэ ехэ үндэр дээдэ шагнал үгэһэндэнь үнэн зүрхэнһөө баясажа байһан тухайгаа мэдүүлбэ.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ, Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин Центральна Комитедтэ амаршалгын бэшэг эльгээхэ тухай дурадхалые баярай Пленумдэ хабаадагшад нэрьемэ альга ташалгаар угтана.

Декабриин 13-да Союзуудай байшан соо профсоюзуудай олон эдэбхитэдтэ, профсоюзна организацинуудай хүдэлмэрилэгшэдтэ СССР-эй орден, медальнууд барюулагдаа.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ К. Е. Ворошилов, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшын орлогшонор — РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ М. П. Тарасов, Армянска ССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Ш. М. Арушанян, Молдавска ССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ И. С. Кодина гэгшэд шагнал барюулжа, шагнагшадые халуунаар амаршалаад, хүдэлмэридөө шэнэ шэнэ амжалта туйлахыень хүсэбэ. (ТАСС).

ҺААЛИШАН КЛАРА БАБАРЫКИНА

«Путь к коммунизму» колхоз һү һаалгаар Кударын аймаг соо түрүүлжэ ябана. Мүнөө энэ колхоз һү һааха жэлэйнгээ түсэб 125 процент дүүргэжэ, үнеэн бүриһөө 1672 литр һү һаагаа.

Колхозой түрүү һаалишадай зэргэдэ комсомол басаган Клара Бабарыкина жагсанхай.

1946 он... Арбан табатай Клара басаган Мөөрөөчын гүүртэдэ эхэтээ хамта ерэжэ, үнеэдые һаалсажа эхилээ һэн. Тэрэ гэһээр 11 жэл үнгэрбэ.

— Эдэ жэлнүүдтэ нилээдгүй юумэ ойлгожо абааб. Эхынгээ, мүн түрүү һаалишадай хүдэлмэри хаража, дүй дүршэлыень ажалдаа хэрэглэдэг болооб, — гэжэ нүхэр Бабарыкина хөөрэнэ.

Үнэхөөрөөшье оролдолго хэшээлэй ашаар Клара һаалишан жэлһээ жэл бүри һү ехээр һаадаг болонхой. Жэшээлхэдэ, нёдондо энэ һаалишан үнеэн бүриһөө 1800 литр һү һаагаа һаа, мүнөө жэлдэ тэрэнээ 2200 литртэ хүргэхэ уялга абаа. Һүүлэй мэдээгээр 2100 литр һү һаагаад байнхай.

— СССР-эй Верховно Соведэй Хандалга хүдэлмэридөө улам ехэ амжалта туйлахые уряална. Манай колхоздо һү һаалгые бүри ехээр дээшэлүүлхэ арга боломжо бии. Ерэхэ жэлдэ үнеэн бүриһөө 2500 литр һү һааха гэжэ шиидээб, — гэжэ нүхэр Бабарыкина мэдүүлбэ.

Колхозой һаалишадай, тэрэ тоодо нүхэр Бабарыкинагай абаһан уялгаяа дүүргэхэ байһаниинь дамжаггүй.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: К. А. Бабарыкина.

А. Мантаев.

Республикын колхоз, совхозуудта һү һаалга тухай

1957 оной декабриин 10-най мэдээн

Аймагууд	1957 оной түсэбэй дүүргэлтэ (процентээр)	1956 онтой сасуулхада һү һаалгын дээшэлһэниинь (процент.)	Үнеэн бүриһөө һаагдаһан һүн (килограммаар): 1957 оной 11 һара 10 үдэр соо	Үнеэн бүриһөө һаагдаһан һүн (килограммаар): Тэрэ тоодо энэ оной декабриин түрүүшын 10 үдэр соо
Б-Кударын	86	126	1291	15,1
Баргажанай	101	164	1044	14,8
Бичурын	102	158	1401	24,7
Зэдын	89	127	1367	20,8
Яруунын	106	135	1275	16,8
Заиграйн	79	137	1206	13,9
Закаменай	78	103	629	7,5
Иволгын	88	139	1340	30,4
Кабанскын	102	123	1395	18,9
Хэжэнгын	101	121	953	8,2
Кударын	100	131	1397	21,8
Курумканай	101	144	1071	12,8
Кяхтын	108	152	1497	23,1
Мухаршэбэрэй	116	142	1229	18,8
Прибайкальска	94	118	1708	21,9
Сэлэнгын	94	138	1501	28,8
Тарбагатайн	100	157	1488	34,4
Ториин	106	142	919	15,0
Түнхэнэй	89	110	1013	10,3
Хориин	102	124	1221	15,1
СОВХОЗУУД:				
Борьёогой	85	136	1661	42,6
Бичурын	136	200	1845	38,6
Яруунын	101	145	1527	29,5
Кяхтын	118	187	1828	37,6
Сэлэнгын	102	146	1251	29,2
Хориин	92	122	969	11,3
«Эрдэм»	108	153	1568	29,7

НИИТЭ-ПОЛИТИЧЕСКЭ, КУЛЬТУРНО-ГЭГЭЭРЭЛЭЙ ХҮДЭЛМЭРИ ҺАЙЖАРУУЛХА ТУХАЙ

1957 оной декабриин 3—4-дэ болоһон, КПСС-эй Бурят-Монголой обкомой VIII пленумэй тогтоол

Идеологическа асуудалнуудаар КПСС-эй XX съездын шиидхэбэринүүдые, КПСС-эй ЦК-гэй удаадахи заабаринуудые дүүргэлтэ болгожо, областной партийна организаци ниитэ-политическэ хүдэлмэриие, ажалшадай культурна эрилтэ хангалгые зарим тэды һайжаруулаа. Энэнь хүдэлмэришэд, колхознигуудай политическэ мэдэрэлые, ажалайнь эдэбхиие дээшэлүүлхэдэ, гүрэнэй түсэб, социалистическэ уялгануудаа предприяти, колхозуудай дүүргэхэ хэрэгтэ нүлөөлһэн байна гэжэ КПСС-эй обкомой пленум тэмдэглэнэ.

Гэхэтэй хамта, ниитэ-политическэ, культурно-гэгээрэлэй хүдэлмэри партийна олон организацинуудта КПСС-эй XX съездын эрилтэнүүдые харюулжа шаданагүй гэжэ КПСС-эй обкомой пленум тоолоно. Лекци, элидхэл болон хөөрэлдөөнүүд үсөөнөөр, ажалшадай эрилтэтэй, предприяти, колхоз болон эмхи зургаануудай урда табигдаһан бодото зорилготой холбоогүйгөөр хэгдэдэг байна. Наукын, түрүү дүй дүршэлэй түйлалтанууд олоной дунда һулаар нэбтэрүүлэгдэнэ.

Агитаторнуудые шэлэн олоод, тэдэнэртэ заабари үгэхэ хүдэлмэри зарим айкомууд, горкомууд, партийна эхин организацинууд хангалтагүйгөөр ябуулна, агитационно хүдэлмэридэ городой ба хүдөөгэй интеллигенци һулаар хабаадуулагдана, тиимэһээ хэдэ хэдэн агитколлектив хүдэлмэрилнэгүй.

Һүүлэй үедэ научно-атеистическэ пропагандада анхарал багаар табигдана. Тэрэнэй эсэстэ зарим гээгдэнги хүнүүд шажанай нүлөөдэ ороно.

Партийна олон организациин ябуулдаг ниитэ-политическэ хүдэлмэриин хэмжээнэй, нүлөөлхы хүсэнэй үшөөл һулашаг байһан ушарай шалтагааниинь юуб гэхэдэ, республиканска, городуудай, аймагуудай партийна ба советскэ хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэд, тэрэшэлэн предприятинууд, МТС, совхоз болон колхозуудай хүтэлбэрилэгшэд ажалшадай урда политическэ темэнүүдээр хөөрэлдөө, элидхэлнүүдые хэдэггүй, энэ тон шухала хүдэлмэриие заримдаа жиирэй хүдэлмэрилэгшэдтэ даалгажархидаг байна.

Республикын Культурын министерство, КПСС-эй олон айкомууд, аймгүйсэдкомууд культурно-гэгээрэлэй эмхи зургаануудые хангалтагүйгөөр хүтэлбэрилнэ. Олон клуб, культбаза, улаан булан муугаар хүдэлнэ. Культурно-гэгээрэлэй эмхи зургаануудта хүдэлхэ хүнүүдые шэлэн олохо, тэдэниие хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ анхарал хүсэд табигданагүй. Тиимэһээ заримдаа ажал хэрэгээ мэдэдэггүй, мэргэжэл шадабаригүй хүнүүд энэ хүдэлмэридэ ородог. Энэ ушарһаа культурно-гэгээрэлэй эмхи зургаануудай хүдэлмэри хангалтагүй, тэндэ хүдэлдэг хүнүүд хододоо һэлгэгдэжэ байдаг.

КПСС-эй айкомууд, горкомууд, аймгүйсэдкомууд, предприятинууд, колхоз, совхоз, МТС-үүдэй хүтэлбэрилэгшэд культурын эмхи зургаануудай гэр байрануудые барилгада ёһотой анхарал хандуулнагүй. Тиимэ ушарһаа культурын эмхи зургаануудые бариха түсэб дүүргэгдэнэгүй гэжэ КПСС-эй обком тэмдэглэнэ.

Партийна организацинууд ниитэ-политическэ хүдэлмэридөө хэблэлэй пропаганда—газетэ, ном, тэрэшэлэн радио муугаар хэрэглэдэг байна. КПСС-эй олон горкомууд, айкомууд городой, аймагай газетэнүүдые һулаар хүтэлбэрилнэ. Зарим газетэнүүд удха муутайгаар гаргагдаһаар. Олон хэһэгтэйгээр хэблэгдэдэг газетэнүүдые, мүн ханын газетэнүүдые партийна эхин организацинууд саг соонь гарганагүй.

Иимэ горьтойхон дутагдалнуудай шалтагааниинь юуб гэбэл, КПСС-эй олон горком, айком ниитэ-политическэ хүдэлмэридэ, ажалшадай культурна эрилтэ хангаха хэрэгтэ дайралдадаг дутуу дундануудтай заримдаа эбсэшэнэ, партийна иимэ хүдэлмэриие хүтэлбэрилгэдэ ёһо тэдыгээр хандана, энэ хүдэлмэриие идейнэ удхаарнь ба нүлөөлхы хүсөөрнь бэшэ, харин гансал тоогоорнь сэгнэнэ, бодото зорилгонуудые дүүргэхэ, предприятинууд, колхоз, совхоз, МТС-үүдэй хүдэлмэриие һайжаруулха хэрэгтэ ажалшадые саг үргэлжэ элсүүлнэгүй гэжэ КПСС-эй обкомой пленум тоолоно.

КПСС-эй обкомой пленум иигэжэ **тогтооно:**

1. Дээрэ тэмдэглэгдэһэн дутагдалнуудые усадхаха, ниитэ-политическэ болон культурно-гэгээрэлэй хүдэлмэриин идейнэ удхые ба нүлөөлхы хүсыень дээшэлүүлхын тулада тааралха хэмжээнүүдые абаха, хүн зоной ажалай, политическэ эдэбхиие дээшэлүүлхэ хэрэгтэ КПСС-эй XX съездын, СССР-эй Верховно Соведэй ойн баярай сессиин манай арадай урда табиһан түүхэтэ удхашанартай зорилгонуудые дүүргэхын түлөө социалистическэ мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлхэ хэрэгтэ ниитэ-политическэ, культурно-гэгээрэлэй хүдэлмэри зорюулха гэжэ обкомой бюро, КПСС-эй горкомуудые, айкомуудые, партийна эхин организацинуудые уялгалха.

Орон доторой, уласхоорондын асуудалнуудаар Коммунистическэ партиин, Советскэ правительствын ябуулдаг политикые, СССР-эй Верховно Соведэй ойн баярай сессиин материалнуудые, коммунистическэ, хүдэлмэришэнэй партинуудай түлөөлэгшэнэрэй Москвада болоһон Зүблөөнүүдэй дүнгүүдые бүхы ниитэ-политическэ, культурно-гэгээрэлэй хүдэлмэриин үндэһэн болгохо.

2. КПСС-эй горкомуудые, айкомуудые, партийна эхин организацинуудые пленум иигэжэ уялгална:

а) парти, правительствын тон шухала шиидхэбэринүүдээр, Советскэ Союзай уласхоорондын асуудалнуудаар, мүнөө үедэ ябуулагдажа байгаа ажахын, политическэ кампанинуудаар партийна эдэбхитэд болон хүтэлбэрилхы бүхы хүдэлмэрилэгшэд ажалшадай урда саг үргэлжэ үгэ хэлэжэ байха ёһотой гэһэн партийна хүтэлбэриин ленинскэ ёһо гуримые наринаар сахиха. Партийна комитедүүдэй дэргэдэхи элидхэлшэдэй группын хүдэлмэриие эдэбхитэй болгохо;

б) агитколлективүүдые хүсэлдүүлэн бэхижүүлхэ, хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэдэй, үйлэдбэриин түрүүшүүлэй, городой, хүдөөгэй интеллигенциин дундаһаа һайн бэлэдхэлтэй нүхэдые агитаторнууд болгохо, агитаторнуудай хүдэлмэридэ туһаламжа ехээр үзүүлжэ, шалган хинаха, семинарнуудые хододоо үнгэргэжэ, заабари зүбшэл тэдээндэ үгэжэ байха;

в) харуулан ойлгуулха агитаци һайжаруулха, предприятинууд, колхозууд, МТС-үүд болон совхозуудай урда табигдаад байһан бодото зорилгонуудые харуулһан плакадууд болон уряа лозунгнуудаар клубууд, библиотекэнүүд, культбазанууд болон тосхонуудые гоёон шэмэглэхэ. Кино-газетэнүүд, сатирын булан гэхэ мэтэнүүдые бодото дээрэнь хэрэглэхэ.

3. Мал ажалда хүдэлмэрилэгшэдэй дунда ябуулагдадаг ниитэ-политическэ, культурно-гэгээрэлэй хүдэлмэри хадаа малые эмхитэй һайнаар үбэлжүүлжэ, малай ашаг шэмые дээшэлүүлхэ шиидхэхы арга нүхэсэлнүүдэй нэгэн байһыень хараадаа абажа, фермэнүүдтэхи культбазанууд, улаан булангуудай хүдэлмэридэ онсо анхарал табихыень, тэдэниие культурна хэрэгсэлнүүдээр, радиоприёмнигуудаар, библиотекэнүүд болон газетэнүүдээр хангахыень КПСС-эй айкомуудые, колхозууд болон совхозуудай партийна эхин организацинуудые пленум уялгална. Колхозууд, совхозуудай коммунистнуудай, комсомолшуудай тоогой хахадһаань бага бэшые мал ажалда хүдэлхыень эльгээхэ. Партийна ба партийно-комсомольско группануудые мал ажалай фермэнүүдтэ байгуулха, коммунист, комсомолец бүхэниие ниитэ-политическэ хүдэлмэри, социалистическэ мүрысөө эмхидхэгшэ болгохо хэрэгтэй.

4. Политическэ болон научна эрдэм ухаа дэлгэрүүлдэг обществын нютагуудтахи отделенинүүдэй хүдэлмэриие хүтэлбэрилхэ хэрэгые һайжаруулхыень обкомой бюрое, КПСС-эй горкомуудые, бүхэсоюзна обществын Бурят-Монголой отделениин правлениие уялгалха. Тус обществын хүдэлмэридэ хабаадалсаха гээшэ партийна ба ниитын харюусалгатай даабари мүн гэжэ тоолоод, улад зоной дунда лекци уншалгада интеллигенциие, партийна, советскэ, ажахын хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэдые олоор хабаадуулха.

5. Культурно-гэгээрэлэй эмхи зургаануудай хүдэлмэриие хүтэлбэрилхэ хэрэгые һайжаруулха, тэдэнэй хүдэлмэриие идейнэ удхатай болгохо, ажалшадые коммунистическээр хүмүүжүүлгэдэ тэдэ эмхи зургаануудай үүргэ, тэдэнэй культурна хэмжээ дээшэлүүлхэ, предприятинууд, колхозууд, МТС-үүд, совхозуудай үйлэдбэриин түсэбүүдые дүүргэлгэдэ ажалшадые элсүүлхэ хэрэгтэ онсо анхарал табихыень республикын Культурын министерствые, Облпрофсоведые, КПСС-эй горкомуудые, айкомуудые уялгалха.

Культурно-гэгээрэлэй эмхи зургаануудай хүдэлмэриие һайжаруулгада ниитын организацинуудай, арад зоной анхарал ехээр хандуулхын тулада тосхон, предприяти бүхэндэ ажалшадай хамтын суглаануудые 1958 оной февралиин 1 болотор хэхэ, тэдэ суглаанууд дээрэ клубуудай соведүүдэй, культурын байшангуудай, библиотекэнүүдэй хүдэлмэриин тоосоо зүбшэн хэлсэжэ, тус эмхи зургаануудай хүдэлмэриие һайжаруулха талаар бодото хэмжээ абаха.

6. Республикын Культурын министерствые, Облпрофсоведые пленум иигэжэ уялгална:

а) Кяхтын культурно-гэгээрэлэй һургуулида һуралсал-хүмүүжүүлгын хүдэлмэри һайжаруулха, студентнүүдэй һуралсалайнгаа практикые Культурын байшангуудта, клубуудта, библиотекэнүүдтэ ошожо гараха хэрэгтэ онсо анхарал хандуулха;

б) 1958—1959 ондо богони болзорой курсанууд, семинарнуудые үнгэргэжэ, культурно-гэгээрэлэй эмхи зургаануудта хүдэлхэ 860-һаа үсөөн бэшэ хүниие бэлдэхэ, мэргэжэлыень дээшэлүүлхэ. Тэрэ тоодо Культурын байшангуудай, хүдөөгэй клубуудай хүдэлмэрилэгшэдые: 1958 ондо—100 хүниие, 1959 ондо—150 хүниие; аймагай ба хүдөөгэй библиотекэнүүдэй хүдэлмэрилэгшэдые: 1958 ондо—75 хүниие; 1959 ондо—75 хүниие; баянистнуудые: 1958 ондо—60 хүниие, 1959 ондо—100 хүниие; киномеханигуудые: 1958 ондо—115 хүниие, 1959 ондо—115 хүниие бэлдэхэ.

7. Колхознигуудые хангажа байһан хүдөөгэй клубуудай хүдэлмэрилэгшэдые байрадань һууриҗуулхын тулада тиимэ хүдөөгэй клубуудые даагшанарта колхознигуудай хамтын суглаанай зүбшөөлөөр удэр бүри нэгэ ажалта үдэр хүрэтэр нэмэлтэ түлбэри үгэхынь колхозуудай правленинүүдтэ һайшаан зууршалха.

8. Ажалшадта, илангаяа холын тосхонуудта, мал ажалай фермэнүүд дээрэ хүдэлдэг хүнүүдтэ, модошодто ба загаһашадта кино һайнаар харуулхыень республикын Культурын министерство болон Облпрофсоведые уялгалха. Тосхон бүхэндэ һара соогоо 4—5 дахинһаа үсөөн бэшэ кино харуулхаар нүүлэл киногой график зохёожо, ябаха харгыень тодорхойлхо, эрдэм ухаанай, хүдөө ажахын, документальна фильмнүүдые арад зондо харуулха, кино харуулгын шанарые һайжаруулха.

Эрдэм ухаанай, хүдөө ажахын фильмнүүдые колхознигуудта зорюута харуулхын түлөө аймгүйсэдкомуудай культурын таһагуудтай хэлсээнүүдые баталхыень колхозуудай правленинүүдые зууршалха.

9. Культурно-гэгээрэлэй эмхи зургаануудые барилгада, спортивна барилгануудые бодхоолгодо КПСС-эй айкомуудта, горкомуудта, предприятинуудта, колхозууд, совхозууд болон МТС-үүдэй хүтэлбэрилэгшэдтэ КПСС-эй обкомой пленум эрилтэ хэнэ. Колхозуудай экономическа талаараа шанга шадалтай болоһониие, культурын эмхи зургаануудые барилгада промышленностиин, транспортын, барилгын предприятинуудай горьтойхон мүнгэн зөөри һомолхо арга боломжотой байһаниие хараадаа абажа, предприяти бүхэндэ, колхоз, совхоз, МТС-тэ ойрын хоёр-гурбан жэлэй турша соо культурын өөһэдын эмхи зургаануудые — Культурын байшангуудые, клубуудые, библиотекэнүүдые, улаан булангуудые, стадионуудые, спортивна талмайнууд болон спортивна залнуудые бариха. Энэ зорилгоор:

а) 1958 — 1959 ондо республикын колхозуудта культурно-гэгээрэлэй эмхи зургаануудай барилга хэхэ тушаа аймагуудай табиһан түсэб батална: 108 клуб, 151 культбаза, 166 улаан булан, 1 кинотеатр, 34 библиотекэ, Бурмонкоопсоюзай мэдэлдэ байха номой 20 магазин бариха;

б) совнархозой мэдэлдэ ородог промышленна предприятинууд дээрэ 1958—59 ондо культурно-гэгээрэлэй эмхи зургаануудые бариха; спортивна барилга бүтээхэ асуудал хаража үзэхыень Бурят-Монголой экономическо-захиргаанай районой совнархозые уялгалха, сэмбын фабрикын дэргэдэ, мяха-консервын комбинадта, цементын заводто, Хандагатайн, Шулуутайн, Байгалай леспромхозуудта, целлюлозно-вискозно комбинат барижа байһан газарта номой магазинуудые нээхын тулада таарамжатай байрануудые гаргажа үгэхыень тус совнархозые уялгалха;

в) 1958 ондо Культурын байшангуудай барилга дүүргэхыень КПСС-эй Хэжэнгын, Сэлэнгын, Закаменай айкомуудые, аймгүйсэдкомуудые ба Бурят-Монголой экономическо-захиргаанай районой совнархозые уялгалха.

10. Тус тустаа хоёр-гурба мянганһаа доошо бэшэ номтой библиотекэ 1958—59 оной турша соо колхоз бүхэндэ байгуулха гэжэ КПСС-эй айкомуудые, аймагуудай Соведүүдэй гүйсэдкомуудые, колхозуудай партийна эхин организацинуудые, правленинүүдые уялгалха.

11. Олониитын хүсөөр хүдөөгэй клубууд болон библиотекэнүүдэй хүдэлмэриие һайжаруулха хэрэгтэ бодото туһаламжа үзүүлхэ, колхозууд, совхозууд, МТС-үүдтэ агиткультбазануудые, тэрэшэлэн һайн бэлэдхэлтэй лекторнүүд болон агитаторнуудые эльгээхэ гэжэ КПСС-эй горкомуудые, айкомуудые, шефүүд болоһон предприятинууд, эмхи зургаануудай партийна ба профсоюзна организацинуудые уялгалха.

12. Арад зоной дундаһаа оюун бэлигтэниие шэлэн олożо, тэдэнэй мэргэжэл шадабариие дээшэлүүлхын, культурно-гэгээрэлэй түрүү эмхи зургаануудай хүдэлмэриин дүй дүршэл согсолжо, олоной дунда дэлгэрүүлхын түлөө 1958 оной апрелиин 20 болотор ураһайханай самодеятельностиин аймагуудай, городуудай, республиканска харалга эмхидхэхыень КПСС-эй горкомуудые, айкомуудые, Культурын министерствые, Облпрофсоведые, ВЛКСМ-эй обкомые, Гэгээрэлэй министерствые уялгалха.

Ураһайханай самодеятельность харалгын үедэ аймагууд болон городуудта арадай гоёон шэмэглэлгын искусствын мастернуудай уран наринаар дархалһан зүйлнүүдые харуулһан выставкэнүүдые, үхибүүдэй техническэ творчествын выставкые эмхидхэхыень дурадхаха.

13. Театрнуудай ба гүрэнэй филармониин хүсөөр колхознигуудые, механизаторнуудые, загаһанай, ой модоной промышленностиин хүдэлмэрилэгшэдые культурнаар хангаха, хододоо хүдөө гаража, зүжэг наада табиха, искусствын эмхи зургаануудай зүгһөө Культурын байшангууд болон клубуудта ураһайханай самодеятельность эмхидхэлдэнь шефскэ туһаламжа ехээр үзүүлхэ ябадал хангахыень республикын Культурын министерствые уялгалха.

Городуудай предприятинуудаар, аймагуудаар уран зурагуудай нүүдэл выставкэ эмхидхэхыень республикын Уранзураашадай союзуудые уялгалха.

14. Республикын бүхы колхозууд болон тосхонуудые 1958—59 оной туршада радиотой болгохо зорилгоор, колхозууд, МТС-үүд, совхозуудта радио тодхолго түргэдхэхэ асуудалые хаража үзэхыень республикын Министрнүүдэй Соведые уялгалха.

15. Мүнөө байһан радиоузелнүүдые, олон зоной шагнадаг радиоприёмнигуудые таһалгаряагүй һайнаар хүдэлгэхэ ябадал хангахыень Хэлхеэ холбооной управлениие, колхозуудай правленинүүдые, МТС-үүд болон совхозуудай директорнүүдые уялгалха. 1958 ондо колхозуудай радистнуудые бэлдэхэ.

1958 ондо Улан-Удэ городто телевизионно центр барижа, жэлэй эсэстэ бэлэн болгохо ябадал хангахыень Хэлхеэ холбооной управлениие, 154-дэхи трестые уялгалха.

16. Ниитэ-политическэ, культурно-гэгээрэлэй хүдэлмэриин асуудалнуудые газетын хуудаһанда хододоо бэшэхыень, радиогоор дамжуулхыень, ниитэ-политическэ хүдэлмэриие эмхидхэлгээр, ажалшадые культурнаар хангалгаар партийна организацинуудай, агитколлективүүдэй, культурно-гэгээрэлэй эмхи зургаануудай хүдэлмэриин һайн дүй дүршэлые согсолжо, олоной дунда үргэнөөр нэбтэрүүлхыень республиканска газетэнүүдэй редакцинуудые, БМАССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи радио дамжуулгын ба телевидениин комитедые уялгалха.

Городуудай ба аймагуудай газетэнүүдые һайнаар хүтэлбэрилхыень, ажахын-политическэ зорилгонуудые шиидхэхэ хэрэгтэ ажалшадые хүмүүжүүлхэ ба элсүүлхэ зэмсэг болгожо, тус газетэнүүдые хэрэглэхыень, олон хэһэгээр хэблэгдэдэмэл, мүн ханын газетэнүүдые, дайшалхы хуудаһануудые таһалгаряагүйгөөр гаргахыень КПСС-эй горкомуудые, айкомуудые уялгалха.

Культурно-гэгээрэлэй эмхи зургаануудай, ниитэ-политическэ хүдэлмэриин һайн дүй дүршэл согсолһон брошюрануудые хэблэн гаргажа байхыень Культурын министерстводэ дурадхаха.

17. Колхозуудта культурно-гэгээрэлэй эмхи зургаануудые барихада шухала хэрэгтэй барилгын хэрэгсэлнүүдые хүсэд хүрэхөөр абаашажа худалдахыень, тэрэшэлэн культтоварнууд болон түхеэрэлгэнүүдые худалдахыень Бурмонкоопсоюзые уялгалха.

18. Худалдаа наймаанай газарнуудта, Хэлхеэ холбооной таһагуудта, тэрэшэлэн өөһэдөө ном тараадаг хүнүүдээр бүхы колхозууд, совхозууд, МТС-үүдтэ, бригаданууд, фермэнүүд, отделенинүүдтэ литература худалдалгые үргэнөөр эмхидхэхыень, худалдаанда ороһон шэнэ номууд тухай улад зондоо хододоо дуулгажа байхыень, Книготорг, Бурмонкоопсоюз болон Хэлхеэ холбооной управлениие уялгалха.

19. Культурно-гэгээрэлэй, ниитэ-политическэ хүдэлмэриие саашадань һайжаруулха асуудалнуудые хэлсэхэ зорилготойгоор 1958 оной нэгэдэхи хахадта культурын хүдэлмэрилэгшэдэй республиканска съезд зарлаха.

Германиин Федеративна Республикын Федеральна канцлер К. Аденауэртэ СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. А. Булганинай эльгээһэн бэшэг

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. А. Булганин ФРГ-гэй федеральна канцлер К. Аденауэртэ бэшэгээр хандаа.

Советскэ правительство бусад оронуудай правительствонуудтай хамта уласхоорондын түгшүүрилтэ шанга байдалые зөөлэрүүлжэ, арадуудай амгалан тайбанаар ажаһуухада шухала эрхэ нүхэсэл байгуулха гэжэ эрмэлзэдэг. Тиимэһээ НАТО-гэй гэшүүн-гүрэнүүдэй атомна дайнда эрид ехээр, үргэнөөр бэлэдхэдэг болоһондонь Советскэ правительство гүнзэгы ехээр һанаата болоно. Мүнөө Парижда болохоёо байгаа НАТО-гэй Соведэй сесситэй дашарамдуулан, дурсагдаһан гүрэнүүдэй атомна дайнда бэлэдхэжэ байһаниинь илангаяа элеэр харагдаба.

Европа доторхи аюулгүй байдалые хамтаараа сахиха системэ байгуулха гэһэн бодолдо НАТО-до хабаададаг оронуудай правительствонуудай буруушаан хандадаг дээрэһээнь энэ зорилгые дүүргэхэ талаар хэгдэжэ байһан хүсэл оролдолго ямаршье үрэ дүнгүй байна гэжэ Бэшэг соо тэмдэглэгдэнэ. ФРГ-гэй правительствын баримталдаг һанамжань иимэ байдалай тохёолдоһондо нилээд ехэ гэмтэй. Бүхы дэлхэй дээрэ энхэ тайбан байдал тогтоохо тушаа ямаршье алхам хэхэһээ ФРГ-гэй правительствын арсадаг байһаниинь элитэ. Тиимэһээ уласхоорондын байдалай мүнөө үедэ түгшүүрилтэ шанга болоһоной түлөө, мүн сэрэгэй хоёр бүлэглэл болон Европын хубааралһанай түлөө ФРГ-гэй правительство нилээд ехэ гэмтэй.

Баруун Германида гадаадын атомна базануудые байлгаха гээшэ ФРГ-гэй аюулгүй байдалда туһатай гэһэн һанамжа баримталдаг хүнүүд ехээр эндүүрнэ, энэнь ехэ аюултай гэжэ Бэшэг соо хэлэгдэнэ. Американ ракетнэ буу зэбсэгые табиха газар ФРГ-дэ бии болгожо, НАТО-гэй сэрэгэй хүтэлбэрилэгшэдэй түсэблэһэнэй ёһоор, бундесверые атомна буу зэбсэгээр зэбсэгжүүлгэ ФРГ-е аюулта дайнда дайрагдахагүй шахуу болгохо бэшэ, харин тэрэнэй газар дээрэ атомна дайн болохо аюулые бүри ехэ болгохо байна гэжэ Бэшэг соо онсолон тэмдэглэгдэнэ.

Баруун Германи атомна буу зэбсэгтэй болоходоо Хойто-Атлантическа бүлэглэлтэй бүри нягта холбоотой боложо, Германиие нэгэдүүлхэ гэһэн мүнөө бии байгаа гансал арга замые — Германиин хоёр гүрэнэй хоорондо хэлсээ хэхэ замые хаажархиха байна гэжэ Бэшэг соо саашань тэмдэглэгдэнэ.

НАТО-гэй командованиин түсэблэжэ байһан хэмжээ-ябуулгануудһаа айһан дээрэһээ, НАТО-гэй Соведэй болохоёо байһан сесситэй дашарамдуулан Советскэ Союз федеральна канцлерта энэ бэшэгээр хандана бэшэ гэжэ СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. А. Булганин Бэшэг соогоо тэмдэглэнэ. Советскэ Союзайшье, мүн Варшавска договорто хабаатай бусад гүрэнүүдэйшье байдалынь мүнөө бата бэхи. Тиимэһээ НАТО-гэй хүтэлбэрилэгшэдэй хараалжа байһан хэмжээ-ябуулгануудынь энэ байдалыень һуларуулжа шадахагүй.

Хүйтэн дайнай хэгдэжэ байһан жэлнүүдтэ үгы болгогдоһон, гүрэнүүдэй хоорондохи этигэл найдабариие дахин һэргээхын тулада иимэ шухала зорилгонуудые бэелүүлхэ ёһотой гэжэ Н. А. Булганин тоолоно: ядерна буу зэбсэгһээ арсаха, арсалдаата асуудалнуудые шиидхэхэдээ хүсэ баримталхагүй, Варшавска договорто болон Хойто-Атлантическа бүлэглэлдэ хабаадагшад бэе бэедээ добтолхогүй тухай хэлсээ хоорондоо хэхэ, дай хэхэ гэһэн уряал болюулха, гүрэнүүдые хоорондонь дайсан харша болгодог идхалга номнолго хэхээ болихо, атомна болон водородно буу зэбсэгэй бүхы туршалгануудые даб дээрэ 2—3 жэлээршье һаань болюулха. Мүн атомна буу зэбсэггүй, сүлөө газарые Европын тэг дунда Германиин хоёр хубиие оруулалсан бии болгоо һаа, энэнь буу зэбсэг хуряаха, уласхоорондын түгшүүрилтэ байдалые зөөлэрүүлхэ хэрэгтэ туһа болохо байгаа гэжэ Бэшэг соо тэмдэглэгдэнэ.

СССР-эй болон ФРГ-гэй правительственна делегацинуудай хоорондо мүнөө Москвада боложо байгаа хэлсээн али алиндаашье ашаг туһатайгаар түгэсхэ бэзэ гэжэ найдаад байһанаа мэдүүлээд, бундесверые атомна болон ракетнэ буу зэбсэгээр зэбсэглэжэ, Федеративна Республикын газарые гадаадын ракетнэ болон атомна базануудай байрлаха газар болгобол, энэнь ямар айхабтар ехэ аюултай байха байнаб гэжэ Н. А. Булганин үшөө дахин онсолон тэмдэглэбэ.

(ТАСС).

ХИТАД БОЛОН СССР-тэхи НАУКЫН ХҮГЖЭЛТЫН ШУХАЛА ШАТА

Хитадай Арадай Республикын Наукануудай Академиин болон Советскэ Социалистическэ Республикануудай Союзай Наукануудай Академиин хоорондо научна холбоо харилсаа байгуулха тухай хэлсээндэ гар табилга Москвада декабриин 11-дэ баяр ёһололой оршон байдалда болоо. Хэлсээндэ гар табилга хадаа агууехэ хоёр ороной эрдэмтэдэй ахадүүгэй, аша үрэтэй холбоо харилсаанда шухала шата болоно. Хитад болон СССР-эй эрдэмтэдэй холбоо барисаан тон ехэ научна, арадай-ажахын зорилгонуудые шиидхэхэ, социалистическэ лагериин түгэс хүсые бэхижүүлхэ хэрэгтэ туһалха байна.

СССР-эй Наукануудай Академиин президиумэй конференц-зал соо Хитадай Арадай Республикын Наукануудай Академиин болон СССР-эй Наукануудай Академиин делегацинууд суглараа. Арадай түлөөлэгшэдэй Бүхэхитадай суглаанай саг үргэлжын комитедэй түрүүлэгшын орлогшо, КНР-эй Наукануудай Академиин президент Го Мо-жо түрүүтэй Хитадай делегацида КНР-эй Наукануудай Академиин главна секретариин орлогшо Ду Юнь-шэн, КНР-эй Наукануудай Академиин физиологиин институдай директор Фын Дэ-пэй болон бусад оролсоно.

СССР-эй Наукануудай Академиин президент академик А. Н. Несмеянов, СССР-эй Наукануудай Академиин вице-президентнүүд И. П. Бардин болон К. В. Островитянов, СССР-эй Наукануудай Академиин президиумэй главна эрдэмтэ секретарь А. В. Топчиев, главна эрдэмтэ секретариин орлогшо Н. М. Сисакян советскэ талаһаа байгаа.

СССР-эй Наукануудай Академиин президент А. Н. Несмеянов КНР-эй Наукануудай Академиин президент Го Мо-жо хоёр хэлсээндэ гараа табиһанайнгаа һүүлээр үгэнүүдые хэлээ.

* * *

Хитадай Наукануудай Академиин болон СССР-эй Наукануудай Академиин хоорондо научна талаар холбоо харилсаатай байха тухай хэлсээн табан жэлээр баталагдаа. Шэнжэлэлгэ болон экспедицинүүдые хамтадаа үнгэргэхэ, наука болон техникын онсо шухала асуудалнуудые, мүн али алишье талада һонирхолтой научна бусад асуудалнуудые шэнжэлхэдээ, бэе бэетэеэ холбоотой байха гэжэ тус хэлсээндэ хараалагдаба.

Табан жэлэй болзортой хэлсээнһээ гадна, ойрын сагта бэелүүлэгдэхэ тодорхой хэмжээ-ябуулгануудые хараалһан, 1958 ондо Хитадай Наукануудай Академиин болон СССР-эй Наукануудай Академиин хоорондо научна холбоо харилсаа тогтоохо тухай протоколдо мүн лэ гар табигдаһан байна. Залуу мэргэжэлтэдые бэлэдхэхэ хэрэгтэ бэе бэедээ туһалха гэжэ энэ түсэб соо онсолон тэмдэглэгдээ.

Агууехэ хоёр ороной эрдэмтэдэй хоорондо научна талаар харилсан ажаллаха тухай документнүүдтэ гар табиһан ушар Хитадай Арадай Республикын болон Советскэ Социалистическэ Республикануудай Союзай интеллигенциин, бүхы ажалшадайнь хоорондохи холбоо барисаанай улам бэхижэжэ байһые эли тодоор гэршэлнэ. Хитад болон СССР-эй ахадүүгэй хани барисаан, хоёр ороной эрдэмтэдэй харилсан ажаллаха гэһэн эрмэлзэлынь бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал тогтоохо, хүн түрэлтэндэ зол жаргалта, һайн һайхан байдал олгохо гэһэн нангин зорилгодо зорюулагдана.

(ТАСС).

Шэнэ выставкэ

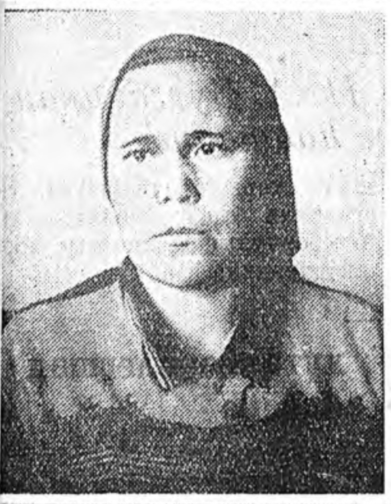
«Дэлхэйн арадууд амгалан тайбанаар ажаһууха ёһотой» гэһэн выставкэ Карл Марксын нэрэмжэтэ Туркмениин гүрэнэй библиотекэ соо нээгдэбэ. Эб найрамдал тухай, мүн советскэ гүрэнэй дотоодын болон гадаадын политикын асуудалнуудаар В. И. Ленинэй бэшэһэн зохёолнууд, эб найрамдал тогтоохын түлөө советскэ хүнүүдэй хэжэ байһан тэмсэл тухай статьянууд эндэ табигданхай.

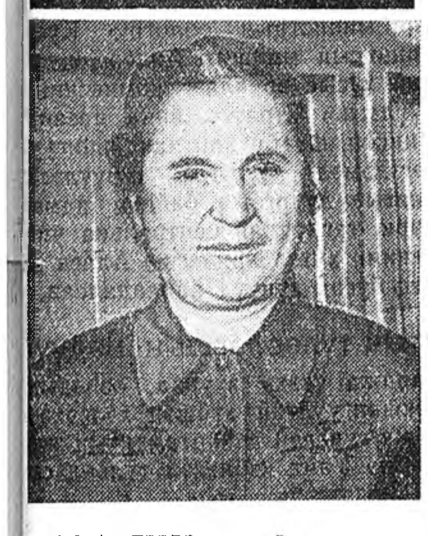
АРАДАЙ СҮҮДТЭ ЭРХИМ НҮХЭДӨӨ ҺУНГАЯ!

МАНАЙ КАНДИДАДУУД

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: арадай заседательнуудта кандидадууд (дээрэhээ доошо)—Улан-Удын мебельнэ фабрикын уран дархан Б. А. Хороших, Сэлэнгын аймагай XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой hаалишан Д. Табутарова, Улан-Удын мяха-консервын комбинадай колбасна цехын хүдэлмэришэн О. И. Ралыко, Улан-Удын мелькомбинадай вахтёр Х. И. Синевич.

Зоной аша туhада

Мүнөөдэр Российска Федерациин бүхы арадууд, тэрэ тоодо бурят-монгол арад арадай сүүдые hунгажа байна. Арадай судьянар болон арадай заседательнуудта кандидадуудаар дэбжүүлэгдэhэн, ажал хүдэлмэридөө шалгарhан, эрхим нүхэдэйнгөө түлөө дуугаа үгэжэ байхадаа, маанадаар hунгагдаhан арадай сүүд хадаа арад зондоо алба хэжэ, социалистическэ гүрэнөө, советскэ хуули ёhые бэхижүүлхэ, манай общемтвын урагшаа, коммунизмын замаар дабшаха хэрэгтэ ехэхэн үүргэ дүүргэхэ байна гэжэ найданабди.

Хаана, капиталистическэ ямар орондо сүүд арад зоноор hунгагдажа, тэдэнэртэ алба хэнэб? Хаанашье, капиталай ямаршье гүрэндэ иимэ ушар, эрхэ байхагүйл! Энээн тушаа жэшээ бэдэржэ холо ошоhоной хэрэггүй. Октябриин урда тээхи бурят зоной ажабайдал хаража үзэе.

Тэрэ үедэ хүдөө нютагуудаар хэн гээшэ хуули ёhые шиидхэдэг байгааб? Тайшаа, гулваа түрүүтэй, баяд ноёд лэ шиидхэдэг байгаа. Тэдэнэрые арад зон hунгадаг байгаа гү? Үгы.

Сүүдэй тушаалнуудта мал зөөреэр баян хүн хүртэдэг hэн, энэ тушаал мүнгөөр худалдагдадаг hэн. Тиигэжэ судьянар болон присяжна заседательнууд баяшуулhаа, мүлжэгшэ ангинуудай түлөөлэгшэдhөө томилогдодог байгаа. Теэд иимэ ушар мүнөөшье капиталистическэ оронуудта бии ха юм. Иигэжэ эмхидхэгдэhэн буржуазна сүүд баяшуулые үмөөрдэг, тэдэнэй арад зониие мүлжэхэ, дараха эрхыень хамгаалдаг, сахидаг байна.

Гансал социалистическэ оронуудта, гүрэнэйнгөө засаг түрые арадай өөhэдынгөө гарта абаhан оронуудта сүүд арад зоноор hунгагдажа, арадай эрхэ сүлөөе, ажана байдалые хамгаална.

Иигэжэ арад зоноор hунгагдаhан арадай судьянар болон арадай заседательнууд социалистическэ сүүд ябуулха хүндэтэй эрхэ манhаа, ажалшадhаа абана.

Л. Батуева, Сэлэнгын аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой hаалишан.

Арадайнгаа сүүдтэ туhалнабди

Элдэб жүүлиг хулигаануудтай, ажал хүдэлмэридэ хойрогоор хандадаг, гүрэнэй зөөри хулуудаг хүнүүдтэй манай сүүд хатуу шангаар тэмсэдэг. Советскэ хүнүүдэй эрхые хамгаалдаг арадайнгаа сүүдые бидэнэр үнэн зүрхэнhөө hайшаажа, тэрээндэ али болохоор туhалдаг байнабди.

Зарим нэгэ тогтуури гүй, залихай зайгуул хүнүүд архи уугаад, хэрэлдээ наншалдаа гаргадаг. Иимэ хүнүүдтэй эрид хатуугаар тэмсэхэ гэhэн арадай эрилтые советскэ сүүд наринаар бэелүүлнэ.

Шэрэм шудхадаг цехын хүдэлмэришэд сүүдэй ажал хүдэлмэридэ али болохоор туhална. Цехымнай партийна, профсоюзна организацинууд энэ жэлэй октябрь hарын эхеэр суглаа зарлажа, зарим залихай зайгуул архиншадтай, жүүлиг хулигаануудтай тэмсэхэ тусхай бригада эмхидхэхэ тухай тогтоол гаргаа hэн. Октябрь hарада хүнэй байра тоножо байhан хоёр хулгайшаниие манай тусхай бригада барижа, милицидэ тушааhан байна. Жүүлиг хулигаануудтай эрид хатуугаар тэмсэдэг манай цехын коллективтэ ПВЗ-гэй 2-дохи участогай милициин начальник майор нүхэр Эмидеев ехэ баяр хүргэдэг, «манай эрхим туhалагшанар» гэжэ нэрлэдэг юм.

Манай цехынхид арадайнгаа сүүдтэ иигэжэ туhална.

М. Мадаев, Улан-Удын паровозо-вагонно заводой шэрэм шудхадаг цехын хүдэлмэришэн.

Түрүүшынхеэ hунгахам

Мүнөөдэр минии ажабайдалдахи эгээн гайхамшаг үдэрнүүдэй нэгэн болоно. Би 18 наhатай боложо, СССР-эй эрхэтэн бүхэндэ олгогдоhон hунгаха эрхэеэ бэелүүлхэм. Тиин мүнөөдэр hунгуулиин пункт түрүүшынхеэ ошожо, арадай судья болон арадай заседательнуудта кандидадаар дэбжүүлэгдэhэн Эхэ оронойнгоо үнэн сэхэ, эрхим хүнүүдтэ голосоо үгэхэмни.

Тиигэжэ Коммунистическэ партиин, Советскэ правительствын, мүн арад зоной бата нэгэдэлэй түлөө, манай залуушуулай баясхаланта hайхан байдалай түлөө, бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдалай hалбаран мандахын түлөө дуугаа үгэхэ байнаб.

Коммунистическэ партиин сэсэн мэргэн хүтэлбэреэр ябажа, манай совет арад агууехэ илалта туйлаад, Эхэ оронойнгоо экономико болон соёл культурые хүсэн түгэлдэрөөр хүгжөөжэ, ажабайдалаа бүри баян дэлгэр болгожо байна. Дэлхэй дээрэ хамагhаа түрүүлжэ социализм тогтоон, бүхы хүн түрэлтэндэ коммунизмын замые нээжэ, заажа үгэhэн социалис Эхэ оронойнгоо эрхэтэн байhандаа омогорхоноб. Тиимэhээ түрэл оронойнгоо хүсэ шадалые улам хүгжөөхэ хэрэгтэ хубитаяа оруулха гээшэ минии нангин уялга болоно.

В. Твердовский, залуу hунгагша.

МАНАЙ КАНДИДАДУУД

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: арадай заседательнуудта кандидадууд (дээрэhээ доошо)—Улан-Удын мяха-консервын комбинадай колбасна цехын мастер И. С. Казанцев, Закаменай аймагай «Октябриин 40 жэл» колхозой hаалишан Д. Ж. Цыренова, Кударын аймагай Куйбышевай нэрэмжэтэ колхозой hаалишан М. Г. Минибаева, Сэлэнгын аймагай «Путь Ильича» колхозой hүнэй-товарна фермые даагша Е. Г. Акинфеев.

МАНАЙ СҮҮД

Октябриин социалистическэ революциин hүүлээр үнишье болоогүй, 1917 оной ноябриин 24-дэ советскэ сүүд тухай Декрет гараа hэлэй.

Манай советскэ сүүд дэлхэй дээрэ эгээл демократическа, ёhотойл арад зоной сүүд юм. «Бидэнэр өөhэдөө сүүдлэхэ ёhотойбди,—гэжэ В. И. Ленин хэлээ hэн.— Эрхэтэд болбол сүүдтэ, ороноо хүтэлбэрилгэдэ бултадаа хабаадалсаха ёhотой» (В. И. Ленин. Зохёолнуудай 27-дохи том, 111-дэхи хуудаhан). Эгээл иимэhээ арад зон засаг түрэеэшье барижа, хуулияашье гаргажа, хуули ёhонуудые сахиха хүнүүдээшье hунгажа байдаг гээшэ. Социалистическэ хуули ёhонуудые наринаар сахижа, зониие хүмүүжүүлжэ шадаха гэжэ hанаhан эгээ эрхим, үнэн сэхэ, ажал хэрэгээ мэдэхэ хүнүүдээ сүүдэй органда hунгана.

Советскэ Союзда арадай судьянаршье, арадай заседательнуудшье али эрхэтэйгээр, үндэhэ яhатанай, шажан мүргэлэй илгаагүйгөөр hунгагдана. Тиимэhээ манай орон дотор судьяшье, арадай заседательшье адли: арадай hунгамалнууд.

Сүүдэй органда зоной түлөөлhэн арадай заседательнууд судьятай нэгэ столдо hуужа, хэрэгүүдтэй танилсадаг, хэрэгүүдые шиидхэлсэдэг байна бшуу. Энээн дээрэhээшье харахада, советскэ сүүдтэ арадай заседательнуудай бүрин түгэс эрхэтэй байдагынь элирнэ.

Арадай заседательнууд гансашье судьятай хамта хэрэг хаража, шиидхэбэри гаргаха бэшэ, ямар нэгэн ушараар судьягай үгы байгаа hаань, тэрэнэй орондо хуулиин ёhоор хэрэг хаража, гэмтэ хэрэгтэшэдые сүүдлэжэ, байха эрхэтэй. Эгээл тиимэhээ арадай заседательнуудай бүрин түгэс эрхэтэй, сүүдэй органай гэшүүд байhаниинь элирнэ. Иигэжэ манай заседательнуудай судьягай үүргэ дүүргэжэ, хэрэгүүдые хаража байдаг баримтанууд олон. Улан-Удын Октябрьска районой нэгэдэхи участогай арадай сүүдэй заседатель Георгий Егорович Клементьев hүүлэй гурбан жэл соо арадай судья нүхэр Шишкинагай амаралтада гү, али хүдөө нютагуудаар гарахадань ажалынь даагаад, хэрэгүүдые шиидхэжэ байдаг юм. Нүхэр Клементьев Улан-Удын сэмбын фабрикада юрын модошо дарханаар ажалладаг. Мүнөө нүхэр Клементьев арадай заседателяар гурбадахяа hунгагдахань.

Харин тиихэдэ буржуазна сүүдүүдтэ тад ондоо байдалтай. Присяжна заседательнууд гэдэг, нэгэдэхеэр, ээзд баядай табималнууд, хоёрдохёор, тэдэнэр мүртэй эрхэшьегүй. Буржуазна сүүдүүдтэ прокурор адвокат хоёрой хоорондо hанаандаа тааралhан присяжна заседательнуудые шэлэлгээр ёhотойл мүрысөөн боложо байдаг юм. США-гэй сүүд энэ талаар бүришье шалгаранхай. Жэшээлхэдэ, нэгэ хэрэг харахын тулада эндэ аяар 91 хоног соо присяжна заседательнууд шэлэгдэhэн байна. Үшөө нэгэ ушарта 12 присяжна заседательнуудые шэлэхын тулада аяар 4821 присяжна дуудагдажа, илгагдаhан, асуугдаhан байха юм. Буржуазна сүүдтэ заседательнууд шиидхэбэри гаргалсаха эрхэгүй.

Буржуазна сүүдтэ капиталистнуудай, буржуйнарай аша туhын тулада, эдишэ, абалиин тулада судьянарай хуулиин статьянуудые али бүхы аргаар, дураараа хазагайруулжа байхада, харин советскэ судьянар хуулияа, имагтал хуулияа хараад, хэрэгүүдые али бүхы талаhаань хаража шиидхэдэг. Гражданскашье, уголовношье хэрэгүүдые шиидхэхэдээ, манай судьянар хэнhээшье дулдыдадаггүй, бүрин эрхэтэй. «Судьянар хэнhээшье мэдэлгүй, гансал хуулида мэдэгдэхэ ёhотой» гэжэ СССР-эй Конституци дотор хэлэгдэнэ.

Манай орон дотор эхэнэрнүүд эрэшүүлтэй алишье талаараа адли эрхэтэй туладаа, мүн арадай сүүдтэ hунгагдахашье, арадай сүүдые hунгахашье эрхэтэй. Арад зондоо хүндэтэй, социалистическэ хуули ёhые наринаар сахижа, хэрэгүүдые үнэн зүбөөр, шадамараар шиидхэжэ байдаг судьянаршье, заседательнуудшье эхэнэрнүүдэй дундаhаа олон. Гэтэр, хариин гүрэнүүдтэ, жэшээлхэдэ, «сүлөөтэ», «демократическа» сүүдүүдтэйбди гэжэ хашхардаг, hайрхадаг США-да штат бүхэнэйнь хуулида эхэнэрнүүдэй эрхынь хаhаhан баримтанууд олон. Нэгэ штадайнь хуулида «эхэнэрнүүд, үхибүүд, ухаа муутайшуул, архиншад сүүдтэ гэршэ боложо шадахагүй» гэжэ хэлэгдэнэ. Эндэ эхэнэрнүүдэй эрхэгүй, доромжолуулжа байдагые Алабама штадай хуули дээрэhээ хаража болохоор. Энэ штадай хуулиин ёhоор, үбгэниинь hамгаяа... «хоёр хурга зузаантай модоор сохихо» эрхэтэй.

Һүүлэй жэлнүүдтэ США-гэй сүүд бүришье хэтэржэ, түрүү үзэл бодолтой хүнүүдые шал худалаар хардан хэhээдэг, түрмэдэ хаадаг, ээзд баядай аша туhые хаража, хууляараа наймаалдаг болонхой. Оронойнгоо коммунистическэ партиин ударидагшадые 1951 ондо хэhээхэ гэжэ США-гэй сүүдэй бүхы дэлхэй дээрэ шууяа татаhаниинь хэндэшье мэдээжэ, США-гэй коммунистическэ партиин 180 гаран хүтэлбэрилэгшэд болон эдэбхитэд, тэрэ тоодо Ю. Деннис, Б. Девис, Г. Холл гэгшэд хардалга гүрдэлгын ушараар түрмэдэ хаагдаhан байна. Иигэжэ байха зуураа, американска сүүд болон судьянар элдэб фашистска, реакционно бүлэглэлнүүдтэ али болохоор дэмжэлгэ үзүүлдэг, гэмтэ хэрэгүүдые хээд байхадань зүбтүүлдэг, хэhээлтэhээ зайсуулдаг байна. США-гэй сүүдэй хууляараа наймаа хэжэ байдагыень «Нью-Йорк таймс» газетэдэ бэшэгдэhэн статья эли тодоор гэршэлэн харуулна. Суута бандит, дээрмэшэн Костелло гэгшэтэй Аурелио гэжэ судьягай телефоноор хөөрэлдэhэн үгэнүүдые газетэ толилжорхиhон байгаа. Судья тэрээнhээ алта мүнгөөр ехэ эдишэ абаад, «үхэтэрөө мартахагүйгөөрөө баясажа» байhан тухайгаа бандидта телефоноор хэлэжэ байhан байха юм.

Харин советскэ сүүд тад ондоо. Манай жэшээгээр арадай демократиин оронууд сүүдүүдээ бодото арадай, демократическа шэнжэтэй болгожо, шэнэ хуули тогтооно.

Хэрэг бүхэниие наринаар хаража, али бүхы талаhаань шэнжэлжэ, хуулияа наринаар сахин, үнэн зүб шиидхэбэри гаргажа байхадаа манай сүүд гэм хэгшэдые, зоной байра байдал, ёhо гурим эбдэгшэдые гансашье хэhээнэ бэшэ, тэдэниие хүмүүжүүлнэ, советскэ хуули ёhонуудые хүндэлхэ мэдэрэлыень дээшэлүүлнэ гээшэ.

Советскэ сүүд—дэлхэй дээрэ эгээл демократическа, эгээл ёhотой арадай сүүд мүн.

УРАН ЗОХЁОЛОЙ БУЛАН

БМАССР-эй Уранзохёолшодой союзда бурят-монгол шүлэг зохёолгын асуудалаар семинар болохонь. Энэ семинарые угтуулан хэдэн шүлэг толилбобди.

Ц. ДОНДОКОВА

Залуу hунгагша

Хамагhаа эртээр
hунгажархиха hаналтай
Харанхыда бодожо,
агитпункт ерээб,
харин
«Арайл хожомдоош»,—гээд
угтаал намай бахатай
Агбаан баабай,
хажуудаа hуухыем урин.
Голхорон алдабашье
hанаагаа заhааб өөрөө,—
Гомдожо эндэ
байлтай аал теэд?—
Һубариhаар
уданшьегүй,
хүнүүд эндэ олошороо.
Һүртэ Гимн,
дорюун аялгаар зэдэлээ.
Нээгдээд үүдэн,
таhалга руу орохыемнай
урибал.
Нэрыем дурдаад,
комиссиин гэшүүдэй нэгэн
Бюллетень барюулаад,
урдаhаам уряар харабал.
Бюллетенеэ табяад,
хэлээб,
сэдьхэлээ хүдэлгэн:
Совет гражданин байhандаа,
баясан омогорхоhоор,
Совет сүүдтэ
эрхим хүнүүдээ hунгахам.
Түрүүшынхеэ
hунгажа байбашье,
Мэдэнэб тодохоноор,
Түрэл оронойнгоо
түлөө
hунганам!

Ч. НАМЖИЛОВ

Шэнэ суглуулбариhаа

1. ЖЭБХЭЭhЭНЭЙ ГОРХОН

Ургалжа,
хазаарлажа абаhуу —
Унаган хүлэгниш урматай.
Уужам талын харгы руу
Урилдаахал hэм hалхинтай.
Тэрээндэл адляар шурьянаш,
Тэршээ нариихан горхон.
Хүүргэ-бүүргээ булгинаш,
Хүсэд сортоотой шолмохон,
Зурыжа гараhан зурлаашни
Зургаа модонhоо үлүүхэнш hаа,
Огсом долгиёо туугааша
Онон голойм ташуурхан...
Гадаада далайн гүнзэгые
Гансахан дуhалаар нэмээбэшье,
Гэрэй шэнээн онгосые
Гэдэргэ, урууль hэжэлсэнэш.
Адлидхашагүй хүсэншни
Аяар хаанаhаа удхатайб:
Анхан эхилhэн хадашни
Алтан дэлхэй тулгатай.

2. УНАГАН

Эжыгээ танихадаа
инсагаахадаhан унаган
Эрхэ зоргондоо,
эсэжэ үзөөгүй уймархан.
Ээрэмшээн,
тангаран зэжэлүүдгүй харайхал.
Элдин талымнай
энэ үзэгдэл hайхан!

3. БОРБООСГОЙ

Борбоосгой, ши
нюдаргаа ехээр
бү зангида,
Борохон хальhамни
үшөөл нимхэн
гэжэ мэдэ.

4. ҺҮҮДЭР

Гэрэл туяаhаа
тэрьедэн холодожо,
Гэрэй саагуур
hэмээхэн хоргодожо,
Сараа мүрөө
зорюута балалнаш,
Саанаhаа
нэгэл хүйтөөр амилнаш.
Зүгөөр энээхэн
минии шүлэгы
Зүбөөр удхалан.
бодожо үзэнгүй,
Хүрэ хүрэhөөр
бэедээ бү халдаа,
«Хүршэнэр»,
«ханинарш» гэжэ бии хал даа...
Үнэн юумэнhээ
сухарин далдирhаар,
Үгэеэ сэхэ руунь
хэлэжэ ядаhаар,
Өөдэтэй юумэ
мэдэхэш болоогүй,
Өөрын hанамжа
нэгэтэш «олоогүй»,
Бараг хүнэй
гэнтэ ханяахада
Баhа хойноhоонь
туhагүй найтаадаг
Зарьмашуул—хүйхэрнүүд
үшөөл олон:
Зан абарииень
зэбүүрхэн шоо үзэнэм.

Д. УЛЗЫТУЕВ

Богонихон шүлэгүүд

Талаараа, нугаараа
Тангаршаагаад,
Табан хушуу малнай
Таран бэлшэнэ.
Танилшуу басагадаа
Һайхашаагааб —
Таанарайнгаа хойноhоо
Нюдэм шэртэнэ...

* * *

...Үглөөнэй шүүдэр набшаhан
дээрэ—
Үүрэй баяр.
Үдэшэнhөө хойшо жаргана хээрэ —
Үелhэн хоёр.
Мэлмэрнэ дүүхэйн нюдэн дээгүүр:
— Мэдэнэ гүш,
Мэндэл ябаарай, инагни,
Зай гү?..

* * *

Алхална басаган, арбан найматай.
Амгалан агаарта амилна сүлөөтэй.
...Улаан буланда үшөө гал носоно.
Удаан хүлеэжэ, дүүхэй зогсоно.
Хойноhоонь ерээгүй тэрэ хүбүүн,
Хоргодоо юм гү, али эшээ ха гү?
—Байгыш даа, нэгэ заа...—хэншьеб
барайна.
Басаган танибашье, гэртээ харайна.

* * *

Зугаалhайб даа шамтаяа,
теэд холош, инагни,
Зунай энэ дуулимда
домоглоноб hананги.
Зулгы урин мэдэрэл
зүрхэндэмни тэршэлнэ.
Зургаа мянган модые
шамтай хамта тэбэринэм.

Уранhайханай номуудые хэблэн гаргадаг гүрэнэй хэблэл «Красный пролетарий» гэжэ типографитай сугтаа Агуухэ Октябриин 40 жэлэй ойдо зорюулан М. Горькиин зохёолнуудай тон бишыхан ном хэблэн гаргаа. Энэ ном соонь «Сокол тухай дуун», «Буревестник тухай дуун» гэжэ зохёолнууд оруулагдаа. Энэ ном зуруулай гарhаа бага юм.

ТАСС-эй фотохронико.

АХА НҮХЭДЬӨӨ ДУТАНАГҮЙ

Ухинов Мирон Зэдын аймагай Борьёогой сомоной Сталинай нэрэмжэтэ колхоздо ажаллана.

Мирон энэ жэлдэ 15-тай болобошье, аха нүхэдһөө дутангүй ажаллана. Колхозой ямаршье ажалда ябахадаа үдэрэйнгөө нормые хододоо үлүүлэн дүүргэдэг.

Комсомолец Ухинов мүнөө малда тэжээл шэрэнэ. Һаяхан ажалта үдэртэ мүнгэ авансаар хубаарлахада Мирон хубүүн 2280 түхэриг абаа. Мүнөө тэрэ 760 ажалта үдэртэй болонхой.

Д. Цыремпилов.

Станок зохёобо

Улан-Удын «Красный путь» гэжэ олзоборилгын артель ажалшадай элдэб хэрэгсэл үйлэдбэрилдэг юм. Нёдондо жэлһээ эхилжэ, артелиин худэлмэришэд панцерна сеткэтэй түмэр оронуудые хэдэг болонхой. Оронуудые хэхэ технологиёо улам һайжаруулжа мүнөө ялагар сагаан үнгэтэй никелированна орон бүтээдэг болоо. Артелиин технорук нүхэр Суваджиянц ухаалан зохёолгын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсажа шэнэ станок зохёобо. Тиимэ станогой бүтээгдэһэнэй ашаар артель ороной гоёолтонуудые нимгэн түмэрөөр хэхэ аргатай болобо.

Урдань эдэ хэрэгсэлнүүд бүхэли түмэрөөр хэгдэдэг байгаа. Артелиинхид ехэ заводуудай үйлэдбэриһөө үлүү гараһан нимгэн түмэр хэрэглэхэ, жэл соо 160 мянгаһаа дээшэ түхэригэй алмалта хэхэ аргатай болобо.

П. Елшин.

Планетари нээгдэхэнь

Кяхта городто планетари баригдаха болоо. РСФСР-эй Культурын министерство академик В. А. Обручевой нэрэмжэтэ хизаар ороноо шэнжэлхэ музейн дэргэдэ планетари тодхохо зүбшөөл үгөө.

Шэнэ планетари ерэхэ жэлдэ городой сэсэрлигтэ нээгдэхээр хараалагдана.

А. Китаев.

Эрхим мэргэжэлтэд

Ой модоной, саарһанай болон модо үйлэдбэрилгын промышленностиин худэлмэришэдэй профсоюзай Центральна комитет модо бэлэдхэлгын гол мэргэжэлтэдэй социалистическэ мүрысөөнэй 3-дахи кварталай дүн гаргаба.

Энэ дүнгүүдэй ёһоор, манай республикын модо бэлэдхэлэй предприятинуудай хэдэн худэлмэришэдтэ эрхим мэргэжэлтэд гэһэн нэрэ зэргэ олгогдоо. Квартал соо 4022 кубометр модо шэрэжэ, даабаряа 214 процент дүүргэһэн Черемуховска леспромхозой шофёр Михаил Павлович Спиридонов, 7336 кубометр модо ашажа, даабаряа 154 процент дүүргэһэн Байгалай леспромхозой крановщик Алексей Иванович Корнейчук, 2781 кубометр модоной гэшүүнһэ отолжо, даабаряа 190 процент дүүргэһэн Хориня леспромхозой модо отолог шо Куприян Яковлевич Ермолаев, «С-80» трактораар 5259 кубометр модо таллуулжа, даабаряа 130 процент дүүргэһэн Баргажанай леспромхозой тракторист Иннокентий Григорьевич Шелковников, мүн бусад олон худэлмэришэд «Эрхим мэргэжэлтэд» гэһэн нэрэ зэргэдэ хүртэлсэ.

Н. Тюрнев.

Шэнэ номууд

Бурят-Монголой номой хэблэл һүүлэй үедэ хэдэн шэнэ номууд гаргаба. Тэдэнэй заримынь нэрлэбэл:

Ц. Жимбиев — «Шэнэ үльгэр», 1500 тиражтай, үнэнь 1 тух.

Энэ ном соо «Шэнэ үльгэрһөө» гадна, ушөө «Эрдэни хээтэйн гулабхаа», «Бэлэг, «Эдир гурбан нүхэд», «Худөөдэ үргэнүүд һалбарна», «Сасуутан», «Сабшалан», «Нэгэтэ» гэһэн илангаяа малшанай болон хонишоной байдал харуулһан рассказууд оруулагданхай.

Л. Элиасов. — «Байгал шадархи граждан дайнай үеын революционно шүлэгүүд», 2000 тиражтай, үнэнь 9 тух.

Энэ ном соо граждан дайнай үеэр Байгал шадарай нютагуудта арад зоной өөһэдынь. уран зохёолшодой зохёоһон шүлэгүүдэй-дуунуудай дэлгэрэнги байһаниинь харуулагдана.

Эдэ дуунууд дайсадаа дарахадань арад зондо туһалдаг хурса зэбсэг болоһон байгаа.

В. Овечкин—«Районой үдэр бүриин байдал», 2000 тиражтай, үнэнь 2 тух. 70 мүнгэн.

Уран зохёолшо В. Овечкин энэ ном соогоо районой организацинуудай, нэн түрүүндэ партиин райкомой зүгһөө район дотороо хүдөөгэй хаһан хүтэлбэрилэлгые харуулһан байна.

«Энэдхэгэй уранзохёолшодой рассказууд», 1500 тиражтай, үнэнь 3 тух. 15 мүнгэн.

Энэн соо Прем Чанд, Мулк Радж Ананд, Кришан Чандр, Навтедж, Али Сардр Джафри гээтэ. Энэдхэгэй уран зохёолшодой хори шахуу рассказ хэблэгдэнхэй.

Һонирхолтой вечер

Бурят драмын театрын бии болоһоор 25 жэлэй ойдо зорюулагдаһан һонирхолтой вечер һаяхан Бурят-Монголой багшанарай училищида үнгэргэгдэбэ. «Бурят драм театр тогтоһоор 25 жэл болобо» гэһэн элидхэл БМАССР-эй искусствонуудай габьяата ажал-ябуулагша Б. Аюшин хэбэ. Һүүлээрнь олон хүнүүд үгэ хэлээ.

Удаань театрын артистнууд «Кремлиин курантнууд», «Хүхюутэй айлшан», «Сэсэгмаа» гэжэ зүжэгүүдэй зарим зүйлнүүдые харуулжа, сугларагшадые ехэтэй һонирхуулаа.

М. Шолоховой «Поднятая целина» гэжэ романда бэшэгдэһэн Разметневой тухай шарайе БМАССР-эй габьяата артист Лосев зураглан харуулаа.

Концертын һүүлээр ёохор, элдэб зугаа наадан болоо.

М. Базарсадаев.

Нягаашье һонин дамжуулагб!

И. Денисовэй фотоэтюд.

Улан-Удын хилээмэнэй 2-дохи завод ноябрь һарынгаа даабарине 104 процент дүүргээ. Заводой худэлмэришэн Анна Кононовна Елкина үдэр бүри нормоо 140 процент дүүргэжэ, эрхим шанартай продукци гаргана.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: нүхэр Елкина «ФТЛ-2» пеэшэнһээ болоһон хилээмэ абажа байна.

Л. Хайдуровай фото.

Хизаар ороноо шэнжэлхэ календарьһаа

100 жэлэй саада тээ. 1857 ондо Географическа бүлгэмэй мэдээсэл соо Байгал далай тухай статья толилогдоһон байгаа. Тус бүлгэмэй экспедицидэ хабаадаһан, натуралист Г. И. Радде гэгшын тоосоое үндэһэн болгон тэрэ статья бэшэгдэһэн юм. Байгалай эрьеэ шадар ямар шубуудай байдаг тухай тэндэнь хэлэгдэнхэй.

***

60 жэлэй саада тээ. «1896 оной хабар Сүхэ гол шадар шубуудай ниидэжэ ерэһэн тухай» В. С. Моллесоной статьяе 1897 ондо Кяхтын географическа бүлгэм хэблэн гаргаһан юм. Энэнэй авторынь—байгаали заадаг багша, хизаар ороноо шэнжэлэгшэ натуралист, географическа бүлгэм ба Кяхтын музей эмхидхэгшэдэй нэгэн мүн.

***

60 жэлэй саада тээ. «Баруун Байгал шадархи нуурнуудые шэнжэлһэн материалнууд» гэһэн номые 1897 ондо Кяхтын географическа бүлгэмөөр дамжуулан Молисовский гэгшэ хэблүүлһэн байна. Энэ хүн Галуута, Белое Шучье, Хираанай нуурнуудые шэнжэлһэн юм гэдэг. Галуута Нуур соо ямар загаһадай байдаг тухай, мүн бусад нуурнууд шадархи ургамалай аймаг тухай тэрэ ном доторнь хэлэгдэнхэй.

***

30 жэлэй саада тээ. 1927 ондо Кяхтын музейн дэргэдэхи хизаар ороноо шэнжэлхэ кружог гэшүүд «Следопыт» гэжэ гараар бэшэмэл журнал гаргадаг болоһон юм. Дүрбэн тиимэ журнал гаргагдаһан байгаа.

И. Котов.

ХИЛЫН СААНАҺАА

Н. А. Булганинай эльгээһэн бэшэгүүд тухай хилын саанаһаа иигэжэ мэдээсэнэ

АНГЛИ

ЛОНДОН, декабриин 13. (ТАСС). Англиин политическэ ажал-ябуулагшад, олониитэ баруун оронуудай правительствонуудай толгойлогшонорто Н. А. Булганинай эльгээһэн бэшэгүүдые ехээр һонирхоно. Н. А. Булганинай бэшэгүүд тухай газетэнүүд хоёрдохи үдэрөө бэшэжэ байна.

Советскэ правительствын дурадхалнуудта заатагүй харюусаха шухала гэжэ олон газетэ заана. «Дейли Геральд» газетэ үсэгэлдэр редакционно статья соогоо иигэжэ бэшээ: «Баруунай, зүүнэй оронуудай хоорондо хэлсээ хэхэ гээшэ мүнөө үедэ угаа шухала болоод байна гэжэ сэрэгэй хүтэлбэрилэгшэ бүхэн мэдэрнэ».

ИТАЛИ

РИМ, декабриин 12. (ТАСС). Баруунай оронуудай правительствонуудай толгойлогшонорто Н. А. Булганинай эльгээһэн бэшэгүүдые Италиин олониитэ анхаралтайгаар зүбшэн хэлсэнэ.

Баруун Европодо атомна бомбонуудай, ракетэнүүдэй базануудые олоор барихын зорилгоор американецүүдэй ехэ хүсэл гаргажа байһан эгээл энэ үедэ Н. А. Булганин бэшэг бэшэбэ гэжэ «Унита» газетэ мэдээсэнэ. НАТО-до хабаадагаг оронууд, тэрэшэлэн Варшавска договорто гар табиһан оронууд бэе бэедээ добтолохогүй гэһэн хэлсээ баталха зэргэтэй, «Атомай зэбсэг хуряалгын» зоно Европын гол дунда байгуулагдаха ёһотой, СССР США хоёр хани барисаан тухай, амгалан ёһоор ажаһууха тухай хэлсээ баталха зэргэтэй гэжэ Н. А. Булганин дурадхаба.

Хэрбээ Булганинай дурадхалнуудай зүбшөөгдөө һаань яралтайгаар зэбсэгжэлгэ болюулагдаха байгаа. Тиимэһээ Европодо ракетэнүүдэй түхеэрэлгэнүүдые байгуулхаяа гүрэнүүд арсаха һэн гэжэ газетэ саашань бэшээ.

ХИТАД

ПЕКИН, декабриин 13. (ТАСС). Баруунай оронуудай правительствонуудай толгойлогшонорто СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. А. Булганинай эльгээһэн бэшэгүүдтэ Хитадай хэблэл ехэ анхарал хандуулна. США-гэй президент Эйзенхауэртэ Н. А. Булганинай эльгээһэн бэшэгые «Жэньминь жибао», «Дагунбао» газетэнүүд мүнөөдэр толилбо. США-гэй правительствын, тэрэшэлэн Хойто-Атлантическа Союзда хабаададаг бусадшье оронуудай толгойлогшонорто СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. А. Булганин бэшэгүүдые эльгээхэдээ баруунай, зүүнэй оронуудай хоорондохи харилсаае һайжаруулха тушаа хэдэ хэдэн дурадхалнуудые дэбжүүлээ гэжэ «Гуанминжибао» газетэ заана.

Премьер-министр Неру Н. А. Булганинай эльгээһэн харюуе һайшаана

ДЕЛИ, декабриин 13. (ТАСС). Штадуудай губернаторнуудай конференци дээрэ декабриин 12-то Индиин премьер-министр Неру үгэ хэлэхэ зуураа, Н. А. Булганинһаа абаһан харюуе һайшаагаа. Неру Булганинда бэшэг бэшэхэдээ атомна бомбонуудые туршалгые хорихо тухай дурадхаа һэн.

Вашингтондохи гүрэнэй хүтэлбэрилэгшэд сэрэгэй шэнэ түсэб зохёоно

ВАШИНГТОН, декабриин 13. (ТАСС). Президент Эйзенхауэр США-гэй аюулгүйе хамгаалгын национальна соведэй гэшүүдтэй үсэгэлдэр 2 часһаа үлүү саг соо хөөрэлдөө. НАТО-гэй гэшүүн гүрэнүүдэй толгойлогшонорой хабаадалгатайгаар декабриин 16-да Парижда болохо конференци дээрэ табигдаха асуудалые эдэнэр зүбшэн хэлсээ.

Зүблөөндэ хабаадагшад гүрэнэй политика тухай, тэрэшэлэн сэрэгэй түсэб тухай хэлсээ.

Гүрэнэй секретарь Даллес, оборонын министр орлогшо Куорлс, финансын министр Андерсон, атомай хүсые эрхилдэг комиссиин түрүүлэгшэ Страус, вице президент Никсон, штабуудай начальнигуудай нэгэдэмэл бүлэгэй түрүүлэгшэ уялгые дүүргэжэ байһан адмирал Бэрк, тагнуулай центральна управлениин хүтэлбэрилэгшэ Аллен Даллес, бусад хүнүүд хабаадалсаа.

США-гэй гүрэнэй департаментын түлөөлэгшын мэдүүлгэ

ВАШИНГТОН, декабриин 13. (ТАСС). Президент Эйзенхауэртэ СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. А. Булганинай эльгээһэн бэшэгые США тон наринаар хаража үзэхэ болоно, өөһэдынгөө союзнигуудтай зүбшэн хэлсэхэ юм гэжэ гүрэнэй департаментын түлөөлэгшэ Уайт хэблэлэй түлөөлэгшэдтэ мэдээсэбэ.

Гүрэнэй засаг унагаахын түлөө тэмсэгшэдые Сиридэ сүүдлэжэ эхилбэ

ДАМАСК, декабриин 13. (ТАСС). Сириин гүрэнэй засаг, унагаахые һэдэгшэдэй хэрэгые сэрэгэй онсо трибунал хаража эхилбэ.

Франциин компартиин ЦК-гэй байшанда бандидууд добтолбо

ПАРИЖ, декабриин 13. (ТАСС). Франциин коммунистическэ партиин Центральна Комитедэй байшанда декабриин 13-най һүни бандидууд добтолоо.

Бандидууд сонхонуудай шэл хэлээ, материальна гарза хохидол ушаруулаа.

США-гэй, Баруун Германиин оборонын министрнүүдэй хэлсээн

БОНН, декабриин 13. (ТАСС). США-гэй оборонын министр Макэлрой, Германиин Федеративна Республикын оборонын министр Штраус үсэгэлдэр Бонндо хэлсээ хэбэ. Баруун Германиин Бундесвердэй, Американ зэбсэгтэ хүсэнүүдэй командованиинуудай түлөөлэгшэд, тэрэшэлэн ФРГ-гэй МИД-эй, Бонндо байгаа Американ посольствын харюусалгатай түлөөлэгшэд хэлсээндэ хабаадалсаа.

Американ ракетнэ зэбсэгүүдээр Бундесверые зэбсэглэхэ тухай асуудал, мүн НАТО-гэй соведэй сессидээрэ зүбшэн хэлсэгдэхэ бусадшье асуудалнууд энэ хэлсээндэ табигдаа.

ҮХИБҮҮДЫЕ ХАДХАЛЯАҺАА АРШАЛХА ТУХАЙ

ВРАЧЫН ЗҮБШЭЛ

Бишыхан үхибүүдтэ уушханай хадхалаха хэбэрэгээр хүрэдэг юм. Түрэһөөр жэл болоодүй үхибүүдтэ энэ үбшэн илангаяа хүндэ байхаяа һанадаг.

Яахадаа нарай үхибүүд уушханай хадхалаяда ехээр ядалсадаг гээшэб? Багашуулай амисхаалха органуудынь үшөө һайнаар бэежээбэхижээгүй байдаг. Мүнгөөрһөн хоолойгоо залхагаар дүүрэжэ, бүри уйтархадань үхибүүн хүндөөр амисхаалха эхилдэг, амаараа амисхаалха баатай болохо, уушха руугаа хүйтэн агаар һородог. Мүнгөөрһэн хоолойн досоо хажуудахи һудаһанууд үнжэгэн байна, химдахаар шархатажа магадгүй. Тиигэжэ шархатаһан газарынь хабдажа захалдаг байха. Хэрбээ үхибүүнэй хүйтэ абажа, ханяагаа һаань гү, али бронхиодор үбдөө һаа—хабдарынь саашаа дамжан уушха руугь ородог. Ехэнхидээ хэжэгээр үбшэлһэн үхибүүдтэ уушханай хадхаля хүрэдэг юм. Хүндөөр үбшэлжэ, тэнхээгүй болоһон багашуул энэ үбшэндэ ехээр ядарна. Тажаарһан үхибүүнэй сээжын яһан хубилжа, доогуураа аргаһан ушарһаа, амисхаалдань хүндэ болодог. Тажаарһан үхибүүд ондоо үбшөөр үбдөөшыень гэй аад, хоолойгоо үбдөөһаа—хүндөөр ухилжа амисхаалдаг. Уушханай хадхалаягаар үбшэлбэл бүриньшье ядаралдаг байна. Уушханай хадхалаягай һэдэргэдэ, эхэнэдэнь эдэрэтэй хабдаргай хүрэһэн ушар үзэгдэдэг. Ухибүүнэй толгойгоо хүдэлгэхэдөө шангаар бархираа, тэрэшэлэн һаань, шэхээ хабдажа эхилэе гэжэ ойлгоод. врачта дары хандаха шухала. Шэхэнэй хабдарһаа гадна эдэрэтэ плеврит, уушханай эдээрэлгэ, арһанай үбшэн гэхэ мэтэ үбшэнүүд уушханай хадхалягаай һүүлээр үхибүүдтэ хүрэжэ болохо.

Энэ үбшые саг дары эмшэлүүлжэ эхилбэл, үхибүүн бага саа уухилжа үбдэһэнэй һүүлээр эдэгэдэг. Гэбэшье, заримдаа үхибүүн хүндөөр ханяажа, хүхээ хүсэд хүхэжэ шадагагүй, гулгижа зободог юм. Ханяажа байха үедөө үхибүүнэй хамар амаһинь эхилээд, зурхэниинь һулаар сохилдог. Бүри хүндөөр үбшэлһэн үхибүүнэй шүрбэлһэн таталдадаг, мэдээгээ алдадаг байна.

Уушханай хадхаляагаар үбшэлһэн үхибүүнэй хотонь эдеэгээ хүсэд буйлуулжа шададаһаа болидог. Ханяахадаа түрүүшээр гулгидаг үхибүүн саашадаа гэдэһээ үбдэжэ, бүри ехээр зободог. Температурань заримдаа 40 градус болодог. Үхибүүнэй халуунгүй байхадань, хүнгэнөөр үбдэнэ гэжэ һанабал—буруу. Юундэб гэхэдэ, һула бэетэй үхибүүдтэ ехэнхидээ халуун бага байдаг. Зүрхэн ба нервэнь мүн лэ муудадаг. Иимэ ушар һаа түрэһэн үхибүүдтэ тохёолдожо магадгүй. Илангаяа дутуу түрэһэн үхибүүнэй уушханай хүсэд бэхижээгүй байхадань, хадхаляа үбшэн хүрэстэй юм.

Уушханай хадхаляагаар үбдэһэн үхибүүе һайнаар харуулһалаа, эмшэлүүлээгүй һаа, үбшэнинь ехээр үжаадаг байна. Уушханай хадхалаае саашадань ужаахагүйн тулада үбдэһэн үхибүүе һайнаар харуулһалха хэрэгтэй. Тэрэнэй температура буунан, ханяахаа болиһоншье хойно врачай хиналта доро байлгаха шухала.

Уушханай ужаһан хадхаляа үхибүүе үни удаан ханиалгадаг, эдэнһэ гаргажа тураадаг, бага шуһатай болгодог байха юм. Тиигүүлэхэгүйн тула үхибүүндэ элдэб витаминуудые һайса үгэжэ байха хэрэгтэй. Үбшэн үхибүүд элүүр үхибүүндэ орходоо бүри ехэ витамин хэрэглэдэг. Тиимэһээ, үбшэн үхибүүндэ «С», «В» гэжэ витаминуудые элбэгээр үгэжэ байбал һайн.

Уушханай хадхаляагаар удаан үбшэлһэн үхибүүн «Д» витаминаар дуталдаһан дээрэһээ, заримдаа тажаржа магад. Тиихэдээ үхибүүн һуларжа эхилдэг, тэршэлдэг, ориладаг байна. Үхибүүн тажаарха эхилбэ гэжэ мэдэмсээрээ загаһанай тоһо уулгаха шухала. Мүн «Д» витаминаар элбэг пивын дрожжи уулгахада туһатай. Тэрэниие бусалгаад, сахартай холижо сайн халбагаар үдэртөө нэгэ дахин уулгаха хэрэгтэй. Дрожжи гү, али загаһанай тоһо үхибүүдтэ тон болгоомжотойгоор уулгаха хэрэгтэй. Уушхаяа үбдэһэн үхибүүнэй шуһан хубилдаг, гемоглобининь үсөөрдэг. Тиимэһээ, шуһа багатай үхибүүнэй бэень элдэб үбшэнтэй һулаар тэмсэдэг юм. Шуһа багатай үхибүүд үшөө дахин уушханай хадхаляагаар үбдэжэ болохо.

Нарай үхибүүдэй уушханай хадхаляаһа ехээр зободог тула, харууһынь һайжаруулха, улам анхаралтайгаар эмшэлхэ ёһотой.

Уушханай хадхаляагаар үбшэлһэн нарай үхибүүнэй харууһа, хоолыень һайжаруулха шухала. Энээнэй ашаар үхибүүнэй шадал тамирые дээшэлүүлжэ, үбшэнтэй тэмсэхэ арга олгогдоно. Үбшэн үхибүүн сэбэр агаар амисхаалжа байха зэргэтэй. Заримдаа сэбэр кислород тэрээндэ үгэжэ байбал—һайн. Үхибүүнэй таһалгада сэбэр агаар ходо оруулагдаха, газаа дулаахан һаань—сонхоёо нээжэ байха хэрэгтэй. Таһалга соогоо дан халуун байлгахагүй, мүн тамхи татажа болохогүй. Дулаан һарануудта газаагуур сэбэр агаарта удаанаар гаргажа байбал зохистой. Үбдэһэн үхибүүе үбэлэй сагта газаа гаргажа болохогүй. Хэрбээ уушханай хадхаляагай удаан эдэгэжэ үгөөгүй һаань, үхибүүе газаа гаргажа эхилхэ хэрэгтэй. Түрүүшээр 15—20 минута, саашадаа бүришье удаанаар гаргажа болохо. Тиимэһээ, үбшэн үхибүүе халдабаритай ондоо үбшэнһөө аршалха шухала.

Үбшэн үхибүүе номгохон, сохтой хүхюун байлгаха ёһотой. Тиигэбэл—үхибүүн түргөөр эдэгэдэг юм. Үбшэлһэн үхибүүе врачын гү, али фельдшерэй заабаряар лэ эмшэлхэ, һайнаар эдэлүүлжэ, ундалуулха шухала. Жэмэсэй шүүһэ холиһон уһаар гү, али сайгаар ундалуулбал таарастай.

Бэе һайнтай үхибүүд үбшэлдэггүй, үбдэбэшье бэлэнхээр эдэгэдэг байна. Иимэ үхибүүн хэжэгтэбэшье, уушханай хадхаляагаар үбдэхэгүй.

Үхибүүнэй үдэрэй гурим зүбөөр зохёожо, газаагуур һайса ябуулха, зүбөөр харуулһалха, эдэлүүлхэ гээшэ эхэ эсэгэнэрэй нангин уялга мүн. Хүхөөр үхибүүн уушханай хадхаляагаар үбдэсэгүй юм.

Витамин багаар эдидэг үхибүүдэй бэень һула, һүлэмхи сагаан нюуртай байдаг. Элүүр үхибүүдһээ бүри хожом ябажа һурадаг, хэлэндэ ородог. Иимэ үхибүүн, уушханай хадхаляагаар үбдэжэ болодог. «А» витаминаар дутамаг байбал үхибүүнэй бэеын арһан химдаар хабдадаг. «Д» витаминаар дуталдабал — үхибүүн тажааржа болохо.

Ямар эдеэ хоол витаминуудаар элбэг бэ? «А» витамин һүн, тоһон, үндэгэнэй шара соо элбэг байдаг. «С» витамин элдэб жэмэс, овошь гэхэ мэтэдэ бии байха. «В» витамин овошь, хилээмэ, илангаяа дрожжидо ехэ байдаг юм. Витаминһаа гадна жэмэсэй, овощиная элдэб шүүһэ, загаһанай тоһо үхибүүндэ үгэжэ байха хэрэгтэй. Эдэние 2—3 һаратай байхаһаань үгэжэ эхилхэ һайн. Үхибүүе саг үргэлжэ умбуулжа, угаажа байхада бэе махабадынь түргөөр бэхижэдэг юм. Үхибүүнэй түрэһэнһөөнь хойшо үдэр бүри умбуулха хэрэгтэй. Дулаан сагта газаа гаргаад умбуулхада бүришье зохистой. Гимнастика хадаа үхибүүнэй бэеые һайжаруулха, уушханай хадхаляа болон хэжэгээр үбдөөгүй аргануудай нэгэн болоно. Үхибүүнэй дүрбэ һаратайда гимнастика хүүлжэ эхилбэл болохо.

Нарай үхибүүе уушханай хадхаляагаар үбшэлүүлхэгүйн тула түхай гурим сахиха, агаарта ябуулха, витаминтай эдеэ эдиүлхэ, бэеынь бэхижүүлхэ хэрэгтэй. Тиигэбэл—үхибүүнэй уушханай хадхаляагаар үбдэхэ ушар хараа байса үсөөрхэ байна.

М. ШАЛТЫКОВА,
үхибүүдэй врач.

СОНОСХОЛ

Бурят-Монголой АССР-эй Уран зохёолшодой союз декабриин 16—18-да шүлэг зохёолгын асуудалаар семинар үнгэргэхэнэ. Культурын научно-шэнжэлэлгын институдай библиотекэ соо үдэрэй 11 часһаа энэ семинар һуугдаха юм.

БМАССР-эй Уранзохёолшодой союз.

Редакторай орлогшо **О. ГОМБОЕВА.**

Адрес редакции: г. Улан-Удэ, ул. Ленина 26. Телефоны редакции: редактора 46-32, зам. редактора — 32-74, отв. секретаря — 27-37, отделов: партийной жизни, сельского хозяйства — 47-59, пропаганды и переводов — 35-14 культуры и быта, промышленности — 34-05, местной информации и писем — 24-74, корректорская — 32-67, бухгалтерия 37-32. Для междугородных переговоров — 16.

Н—00607. Типография Министерства культуры Бурят-Монгольской АССР Зак. № 5749.